‘

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРУ Г. УЕЛЛСА “THE OPEN CONSPIRACY” ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0354–ап-з
спеціальності 035 Філологія спеціалізації
035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми Переклад
(англійський)
Гапоненко Олена Геннадіївна

Керівник к.ф.н., доц. Маслова М.В.

Рецензент д.ф.н., доц. Шевченко О.І.

Запоріжжя – 2025

‘

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології_____
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови_____
Освітній рівень магістр_____
Спеціальність 035 Філологія_____
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська_____
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____

«___»_____2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ГАПОНЕНКО ОЛЕНІ ГЕННАДІЇВНІ_____
(прізвище, ім’я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Лінгвостилістичні особливості твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy” та їх відтворення у перекладі українською мовою»_____

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Маслова Марина Вікторівна,

к.ф.н., доцент_____
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від 13 березня 2025 року No 398-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 01.12.2025

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): Оригінальний англомовний текст твору Г. Уеллса «The Open Conspiracy»; Праці з лінгвостилістики, перекладознавства, стилістики художнього тексту, концепції перекладу (В. Будний, В.І. Карабан, Т.Р. Кияк, І.М. Кочан, Т.Є. Некряч, О.О. Селіванова, Р. Ван ден Брок, Д. Лодж, С. Харді та інші), методи лінгвостилістичного аналізу (описовий, компонентний, контрастивний, інтерпретаційний), методики аналізу перекладацьких трансформацій, підходи до аналізу відповідності між оригіналом і перекладом (лінгвістичні та функціональні еквіваленти).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) розглянути лінгвостилістичні особливості та їх класифікацію;

‘

2) виявити лінгвостилістичні особливості в перекладі твору; 3) визначити особливості застосування цих особливостей у цільовому тексті; 4) оцінити результат перекладу в контексті міжкультурної комунікації.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Маслова М.В. к.ф.н., доц.	09.06.2025	09.06.2025
Розділ 1	Маслова М.В. к.ф.н., доц.	04.09.2025	04.09.2025
Розділ2	Маслова М.В. к.ф.н., доц.	03.10.2025	03.10.2025
Висновки	Маслова М.В. к.ф.н., доц.	31.10.2025	31.10.2025

6. Дата видачі завдання___02.06.2025 р._____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий – квітень 2025	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2025	виконано
3.	Написання вступу	червень 2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	вересень 2025	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2025	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад– грудень 2025	виконано
9.	Захист	грудень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант **О.Г.Гапоненко**

(підпис)

Керівник роботи М.В.Маслова

(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер Г.О. Хацер

‘

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 73 стор., 63 джерела, 1 додаток

Об’єкт дослідження: лінгвостилістичні особливості та зміни, які відбуваються при відтворенні тексту іншою мовою.

Мета роботи: проаналізувати лінгвостилістичні особливості твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy” та з’ясувати специфіку їх адекватного відтворення у перекладі українською мовою, з урахуванням збереження стилістичної своєрідності оригіналу.

Теоретико-методологічні засади: теоретичні основи, а саме, основи лінгвостилістики; теорія художнього перекладу; концепції інтерпретації тексту в межах перекладознавства; погляди на мову як засіб реалізації ідеологічного змісту у публіцистично-філософських текстах.

Методи дослідження: лінгвостилістичний аналіз оригінального тексту; порівняльний аналіз оригіналу та перекладу; дескриптивний метод; метод компонентного аналізу; інтерпретаційний метод.

Отримані результати: визначено основні лінгвостилістичні особливості твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy”, зокрема: поєднання публіцистичного і художнього стилів; активне використання метафор, епітетів, метонімії, синекдохи, лексики з політико-філософським забарвленням; наявність риторичних запитань. Виявлено, що при перекладі українською мовою зберігається ідейно-стилістичне навантаження, але застосовуються перекладацькі трансформації; іноді відбувається модифікація стилістичного ефекту відповідно до норм української мови. Доведено, що відтворення стилістики твору Уеллса вимагає не лише мовної, а й культурно-контекстуальної адаптації, що робить переклад актом інтерпретації.

Ключові слова: *маніфест, лінгвостилістика, метафора, епітет, синекдоха, метонімія.*

‘

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК 3

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ МАНІФЕСТУ..... 8

1.1 Лінгвостилістичний аналіз як метод дослідження…… 8

1.2 Теоретичні аспекти перекладу метафор та епітетів……..... 11

1.3 Метонімія та синекдоха як мовні феномени..... 15

1.4 Маніфест: визначення та жанрові особливості……. 17

1.5 Лінгвостилістична специфіка маніфесту 21

1.6 Маніфест як об’єкт перекладу..... 23

РОЗДІЛ 2 ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРУ Г. УЕЛЛСА “THE OPEN CONSPIRACY” У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ …… 28

2.1 Твір Г. Уеллса “The Open Conspiracy” як об’єкт перекладу…….. 28

2.2 Лінгвостилістична специфіка Маніфесту «The Open Conspiracy»…… 29

2.3 Особливості перекладу метафор..... 32

2.4 Особливості відтворення епітетів..... 51

2.5 Способи відтворення метонімії та синекдохи..... 59

ВИСНОВКИ..... 73

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 74

ДОДАТОК А..... 81

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК

CEUD – Cambrige English-Ukrainian Dictionary

OALDCE - Oxford advanced Learner’s Dictionary of Current English

ВСТУП

Лінгвостилістичні особливості творів Г. Уеллса вже привертали увагу вчених. Сильвія Гарді в докторській дисертації “H.G. Wells and Language” розглядає розвиток теорії мови Уеллса, приділяє увагу психоаналітичній теорії та лінгвістичному конструюванню суб'єкта [Hardy 1991].

Робота “A Corpus-based Analysis of The Time Machine: From the Perspective of Literary Stylistics” вивчає стилістичні особливості, зокрема використання синтаксису, лексики та мовних конструкцій, порівнює мову оригіналу з різними перекладами, що дозволяє проаналізувати лінгвістичні відмінності та стилістичні трансформації в перекладі. [Fang 2023].

Дослідження “A Story of the Days to Come: H.G. Wells and the Language of Science Fiction” розглядає науково-фантастичні твори Уеллса, зокрема “The Invisible Man” та “The War of the Worlds”, зосереджуючись на лінгвістичних та стилістичних особливостях, які визначають їх жанрову ідентичність. Особливу увагу приділено використанню наукових термінів, метафор і порівнянь. [Hardy 2003].

“Posthumanism and The Role of Technology: Between Myth and Metaphor in H.G. Wells` Dystopian Novel The Time Machine” - дослідження, яке розглядає, як у романі “The Time Machine” Уеллс використовує метафору і міф для представлення технологічних змін, майбутнього, соціальних контрастів. Автори доводять, що метафори в цих творах використовуються для вираження складних наукових ідей, таких як етика науки, суспільні зміни, людська природа. Висновком є думка, що метафори виконують не тільки естетичну, а й концептуальну функцію в наративі. [Bashota 2022].

У дослідженні “H. G. Wells’s The War of the Worlds as a Controlling Metaphor for the Twentieth Century” розкривається, як роман “The War of the Worlds” виступає в ролі метафори щодо XX століття. [Baxter 2009].

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до перекладу науково-публіцистичного дискурсу, зокрема текстів із ідеологічним і культурно-політичним навантаженням. Твір Г. Уеллса “The Open Conspiracy”, який поєднує елементи публіцистики, філософського есе та соціального прогнозування, вимагає не лише мовної, а й стилістичної, культурної й ідеологічної чутливості. Лінгвостилістичний аналіз оригіналу та його відтворення українською мовою дає змогу виявити механізми передачі авторської інтенції, стилю й риторичних стратегій, що є важливими у сучасній теорії перекладу.

Об’єкт дослідження – оригінальний текст твору Герберта Уеллса “The Open Conspiracy” та його український переклад.

Предметом стає лексика, синтаксис, стилістичні фігури, тональність, авторський стиль тощо та способи їхнього відтворення в українському перекладі.

Метою дослідження є аналіз лінгвостилістичних особливостей твору Герберта Уеллса “The Open Conspiracy” та визначення способу їх ефективного відтворення в українському перекладі.

Завданнями роботи було:

на теоретичному рівні:

- визначити теоретичні засади лінгвостилістичного аналізу художнього та публіцистичного тексту;
- з’ясувати**,** які трансформації відбуваються під час перекладу;

на практичному рівні:

- визначити провідні лінгвостилістичні особливості твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy”;
- визначити, якими засобами досягається адекватність перекладу з точки зору збереження стилю та авторського задуму;
- виявити труднощі перекладу лінгвостилістичних елементів і проаналізувати способи їх подолання.

Матеріалом дослідження є **121** лінгвостилістична особливість, відібрана методом суцільної вибірки з оригіналу твору Г.Уеллса “The Open Conspiracy”.

Методи дослідження:

1. Метод лінгвостилістичного аналізу був використаний для виявлення стилістичних засобів у тексті (тропів, фігур, мовленнєвих прийомів), які створюють художню або публіцистичну виразність.
2. Порівняльно-аналітичний метод, за допомогою якого оригінальний текст і переклад були зіставлені, щоб з’ясувати, як стилістичні особливості передані українською мовою.
3. Дескриптивний (описовий) метод використано для опису мовних явищ і перекладацьких рішень, виявлених у процесі аналізу.
4. Метод інтерпретації тексту застосовано для тлумачення змісту, підтекстів і прагматичних функцій певних стилістичних елементів у тексті.
5. Контекстуальний аналіз дозволив враховувати соціокультурний, історичний, ідеологічний контекст, що особливо важливо для твору, який має публіцистичний і філософський характер.

Наукова новизна дослідження полягає у здійсненні комплексного лінгвостилістичного аналізу малодослідженого твору Герберта Уеллса “The Open Conspiracy”, зокрема в аспекті перекладу українською мовою. У роботі вперше запропоновано переклад окремих фрагментів твору з урахуванням стилістичних особливостей та проаналізовано способи їх адекватного відтворення.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування його результатів у теоретичних і практичних курсах з перекладознавства, лінгвостилістики, а також у перекладацькій практиці. Результати роботи можуть бути використані як зразок для перекладу філософсько-публіцистичних текстів і як методичний матеріал у навчальному процесі а також як методичний матеріал для перекладачів, які працюють з публіцистично-філософськими текстами англійською мовою. Особливо корисним є аналіз перекладацьких рішень у збереженні стилістики автора.

Матеріали дослідження можна використовувати у курсах лінгвостилістики, контрастивної стилістики, перекладознавства, а також на практичних заняттях з аналізу стилю.

Дослідження може стати підґрунтям для майбутньої повноцінної української версії “The Open Conspiracy” — особливо з урахуванням специфіки мови, ідеологічного підтексту та публіцистичного стилю.

Дослідження відкриває перспективи і для аналізу інших творів Уеллса, особливо маловідомих, або подібних за стилем текстів, що поєднують філософсько-публіцистичну та художню манеру викладу.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про лінгвостилістичний аналіз, підходи в перекладі метафор, метонімії, синекдохи та епітетів, теоретичні засади дослідження перекладу маніфесту, особлива увага приділяється визначенню поняття «маніфест», розглянуті питання жанрових особливостей, лінгвостилістичної специфіки маніфесту та маніфесту як об’єкту перекладу.

Другий розділ містить аналіз відтворення лінгвостилістичних особливостей твору у перекладі українською мовою.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Додаток містить добірку із 121 англомовної лінгвостилістичної особливості, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 73, кількість використаних джерел 63.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ МАНІФЕСТУ

1.1 Лінгвостилістичний аналіз як метод дослідження

На початку дослідження зупинимось на визначенні поняття лінгво-стилістичного аналізу. Цьому питанню присвячені роботи багатьох лінгвістів, зокрема, О. Фінкеля, О.М. Мороховського, О.П. Воробйової, Л.П. Єфімова, О.А. Ясінецької, М.М. Шевченка, Р.П. Зорівчак, І.М. Кочан, О.О. Селіванової та інших.

Стилістика як наука вивчає теорію стилістичних прийомів, їх визначення, класифікацію, опис стилістичних функцій.

На сьогоднішній день існує чимало визначень поняття «стилістика».

Л.П. Єфімов та О.А. Ясінецька вважають, що: «стилістика – це розділ лінгвістики, який займається експресивними засобами та функціональними стилями мови» [Yefimov L.P., Yasinetskaya E.A. 2011, с. 5].

Автори виокремлюють три типи стилістики: лінгвостилістику – науку про функціональні стилі та експресивний потенціал мови; комунікативну (декодуючу) стилістику, яка описує експресивні особливості певних повідомлень; кодуючу стилістику, що досліджує стилістичні системи двох або більше мов у порівнянні. [Yefimov L.P., Yasinetskaya E.A. 2011, с. 5].

І. Ю. Сіняговська говорить про два напрямки стилістичних досліджень: літературознавчу та лінгвістичну стилістику. Порівняльна стилістика досліджує основні стильові розбіжності при перекладі з однієї мови на іншу [Сіняговська 2018, с. 6-7].

Предметом порівняльної стилістики постає вивчення закономірностей, які визначають майстерність перекладу. Основними рівнями зіставного чи контрастивного аналізу є наступні: типологічний аналіз декількох мовних

систем, тобто мови оригіналу (МО) і мови перекладу (МП) на рівні граматичних структур, лексики, фразеології тощо. Він включає:

1) типологічний аналіз стилістичних систем двох мов на рівні закономірностей в системі стилів мови, відношень між нейтральною та стилістично-маркованою лексикою, між літературною нормою та ненормативними лексичними групами.

2) порівняння традиційних літературних стилів МО та МП, а також жанрів літератури.

3) аналіз культурних та історичних традицій двох національних цивілізацій як екстралінгвістичного фактору, який безпосередньо впливає на розвиток національної мови стиль мовленнєвої норми.

4) порівняльний аналіз двох індивідуальних стилів або систем художнього мовлення (автора оригіналу та перекладача) [Сіняговська 2018, с. 7].

Підходи до лінгвостилістичного аналізу Л.П. Єфімова та О.А. Ясінецької більш глибокі та деталізовані.

- Для глибокого розуміння стилістичної ролі елементів мови їх потрібно вивчати в контексті тексту і мовної системи в цілому.
- Стилістичне значення мовних одиниць залежить від типу тексту (науковий, публіцистичний, художній).
- У різних мовах (українській та англійській) певні стилістичні ефекти можуть мати спільні або відмінні мовні механізми.
- Врахування історичного розвитку стилістичних засобів мови.
- Врахування культурного контексту.
- Лексичний аналіз: роль лексичних одиниць у створенні емоційного відгуку у читача.
- Граматичний підхід: роль відмінків, часових форм дієслів, модальних дієслів у створенні певного стилістичного ефекту.
- Синтаксичний аналіз, зокрема, складних речень, вставних конструкцій, інверсії в стилістичному вираженні ідей автора, створенні

акцентів, або навпаки, зменшення значення в тексті. [Yefimov L.P., Yasinetskaya E.A. 2011].

Лінгвостилістичний аналіз за визначенням О. О. Селіванової – це «спосіб організації пізнавальної й дослідницької діяльності з метою вивчення явищ і закономірностей мови як об'єкта лінгвістики»; «система процедур аналізу мовних явищ та перевірки отриманих результатів» [Селіванова 2006, с. 339].

Найбільш вдало це поняття тлумачить Л. Павліченко в своїй роботі «Лінгвостилістичний аналіз та його місце серед методів дослідження художнього твору». Ось воно: «лінгвостилістичний аналіз – це вивчення мови художнього твору на всіх рівнях існування тексту, визначення їх ролі в розкритті змісту тексту.

Виділяють два головних етапи лінгвостилістичного аналізу:

1) з'ясування загальної художньої ідеї тексту; 2) аналіз мовних засобів на усіх рівнях. На першому етапі з'ясовується саме емоційний зміст, який лежить в основі твору, і якою є авторська оцінка зображуваного. Це первинне ознайомлення з художнім текстом на емоційно-чуттєвому рівні.

Пізніше застосовується другий етап аналізу, на якому правильність визначення художньої ідеї підтверджується аналізом мовних засобів усіх рівнів: лексичного складу художнього тексту, граматичних форм та тропів, метра, ритму, рими, а також звукового складу поетичного тексту» [Павліченко 2022, с. 53].

Різні підходи до вивчення проблематики об'єднує те, що єдиної схеми аналізу не існує. «У кожному конкретному жанрі вона визначається характером тексту: його жанровою приналежністю і тими мовними засобами, що відіграють провідну роль, передаючи зміст» [Кочан 2008, с. 389].

З урахуванням вищенаведеного, доходимо висновку, що лінгвостилістичний аналіз як метод дослідження виявляє в художньому тексті художні образи та засоби, необхідні для створення образності, які відображають унікальний стиль автора.

1.2 Теоретичні аспекти перекладу метафор та епітетів

Літературний твір - це форма пізнання світу та відтворення досвіду цього пізнання через мовно-виражальні форми. Як уже було зазначено у попередньому розділі, художні засоби та образи створюють неповторний стиль автора.

«Народженню нового оригінального образу значною мірою сприяють тропи. Поняття троп (від грецьк. tropos — зворот) виникло ще в античній риторичній системі. Здавна тропами називали слова, вжиті в переносному значенні для образної характеристики предмета (явища, дії). До найвідоміших тропів належать метафора, метонімія, синекдоха, а також порівняння, епітет, гіпербола, літота та ін.» [Кравець 2008, с. 30].

Тропи привертали увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Максімов С.Є. в роботі «Практичний курс перекладу» підкреслює, що саме вони викликають найбільший інтерес у зв’язку зі складністю підбору відповідників для відтворення у цільовій мові [Максімов 2012, с. 88-89].

Метафора (від др. грецького μεταφορά – перенесення) «є найпродуктивнішим креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичною закономірністю, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на запозичення іншої, уподібненої до неї у якомусь відношенні. Метафора кваліфікується як фігура мовлення, стилістичний засіб на підставі порівняння ще у працях Аристотеля, яку він описав як «проміжне положення між незрозумілим та буденним» [цит. за Lodge 1977, с. 138]. У «Поетиці» Аристотель надає таке визначення: «Метафора — перенесення слова зі зміненим значенням із роду у вид, або з виду у род, або з виду у вид, або за аналогією» [Aristotle 2008, с. 19]. Для філософа гарною була лише логічно ясна метафора, яка правильно співвідносить понятійні комплекси» [Селіванова 2008, с. 97].

Мовознавиця Л.В. Кравець визначає метафору як “мовне явище, що має когнітивне підґрунтя і є використанням мовного знака однієї концептуальної сфери на позначення складника іншої, яке зумовлене асоціаціями за подібністю чи контрастністю” [Кравець 2012, с. 32].

Схоже визначення знаходимо у роботі літературознавця П. Білоуса: «Метафора – літературний троп, оснований на образному розкритті суті й особливостей предмета чи явища шляхом перенесення на нього за подібністю ознак і властивостей іншого предмета чи явища» [Білоус 2011, 323].

Питання класифікації метафор розглядалося багатьма науковцями. Зокрема, Л. Кравець в роботі «Динаміка метафори в українській поезії ХХ століття: монографія» оглядає наявні класифікації метафор. [Кравець 2012, с. 37-45].

Проте, загальноприйнятою є класифікація, запропонована Р. Ван ден Броком. Вона складається з трьох категорій: лексичні метафори, образи яких стерлися, конвенційні, закріплені в літературному процесі та індивідуальні, авторські метафори. [Van den Broeck 1981, с. 74-75; Кияк 2008, с. 132].

Літературні метафори другої та третьої групи відтворюють чотирма різними способами: точним перекладом, субституцією, парафразою та компенсацією» [Van den Broeck 1981, с. 77; Кияк 2008, с. 132].

Подібного підходу дотримується і В. Карабан в роботі «Переклад англійської наукової і технічної літератури», де він зазначає: «метафори можуть бути «мовні» («стерті») і мовленнєві (індивідуально-авторські). Перекладні відповідники перших, як правило, зафіксовані у перекладних словниках і мовні метафори перекладаються, як і інші слова, шляхом вибору словникового відповідника. При цьому такі метафори зовсім не обов’язково перекладаються на українську мову метафоричним словом, якщо внаслідок перекладу певним чином порушуються стилістичні і жанрові норми мови перекладу та мовлення, оскільки вживання таких метафор не є ознакою стилю автора» [Карабан 2004, с. 463]. Тобто, метафори в перекладі можуть передаватись як метафоричним так і неметафоричним словом.

Другий вид метафори – мовленнєві. Вона, за словами В. Карабана, «не має усталених перекладних відповідників, виступаючи фактично семантичним новоутворенням» [Карабан 2004, с. 463].

Для відтворення такої метафори використовують три основних підходи. Перший: метафоричне слово, яке має такий або подібний характер образності. Другий: метафоричне слово, яке має інший характер образності. Третій: неметафоричне слово, що передає тільки денотативний зміст англійського метафоричного слова, а не образність [Карабан 2004, с. 463-464].

Професор Карабан В.І. зауважує, що при перекладі метафоричних слів «образність мовної метафори у перекладі зберігати необов'язково, а образність мовленнєвої метафори передається по можливості» [Карабан 2004, с. 464].

Для компенсації стилістичних втрат через вживання у перекладі необразної лексики «перекладач може в іншому місті тексту вжити метафоричне слово мови перекладу як відповідник необразного слова в оригіналі» [Карабан 2004, с. 464].

Іншим стилістичним засобом, що відходить від буквального значення для створення образності, передачі емоційного забарвлення та оригінального опису, є епітет. Найбільш поширеною точкою зору на дефініцію епітета є його тлумачення як художнього означення, яке надає слову емоційного забарвлення, підкреслює характерну рису, чи якість предмета, явища чи особи. Подібна точка зору міститься у роботі мовознавиці І.М. Кочан: «Індивідуально-авторське моделювання картини світу виявляється в семантиці таких образних засобів, як епітети. Епітети – це художні означення, які дають образну характеристику предметові, явищу, особі. Найчастіше це прикметники, рідше – слова інших частин мови: іменники, прислівники, дієприкметники. Епітет – троп лексико-синтаксичний, оскільки він виконує роль означення чи обставини, вжитих не обов'язково в переносному значенні, й обов'язково з наявними емотивними або експресивними конотаціями». [Кочан 2008, с. 106].

В інтерпретації І.Ю. Сіняговської «епітет (epithet) – це слово, що образно означує предмет або дію, підкреслює характерну властивість певного явища чи поняття. Стилістична функція епітетів полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують якусь ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного». [Сінятовська 2018, с. 20].

Схожу точку зору має О.О. Мунтян: «Епітетні конструкції – це найчисельніша група засобів експресивності, яка забезпечує художню образність тексту та реалізує три конотативні компоненти: оцінний, емоційний та образний. Епітетні конструкції належать до лексико-синтаксичних одиниць, оскільки їхня стилістична функція реалізується їхнім лексичним забарвленням та синтаксичними зв’язками». [Мунтян 2023, с. 27].

Автори словника епітетів пропонують розрізняти епітети класичні, романтичні, реалістичні. Епітетом може бути слово, вжите як у прямому, так і у переносному значенні. Серед епітетів, що виникли внаслідок значеннєвого переосмислення, виділяють дві основні групи: епітети, що утворилися внаслідок метафоризації, й епітети, утворені внаслідок метонімізації [Кочан 2008, с. 105-106].

Класифікація О. Рудь базується на походженні та ступені усталеності у мовній практиці, згідно якої епітети поділяються на три основні групи: постійні (традиційні, фольклорні), загальномовні (звичайні) та індивідуально-авторські [Рудь 2020, с. 170].

В питанні належності епітета до тропів існують різні погляди. Так, дослідниця функцій тропів у поетичних творах О. П. Оніпко зазначає, що тропи будуються на співставленні, «в якому зникає двочленність і внаслідок повного перенесення ознак, властивостей, рис одних образів, предметів на інші виникає новий образ». Оскільки в порівняннях і епітетах, на думку вченого, у результаті неповного перенесення завжди існує паралельне зіставлення, двочленність, то їх не можна відносити до тропів [цит. за Рудь 2020, с. 17].

Загалом, епітет, як образне означення, відіграє важливу роль у відтворенні індивідуального стилю письменника, емоційної ноти та художньої атмосфери твору, а відтворення епітетної конструкції в перекладі – не механічний процес, а акт творчості.

Таким чином, стає очевидним, що тропи, зокрема метафора, допомагають створювати глибокі образи. Різноманітні підходи в перекладі метафор є інструментом, що дозволяє зберегти образність та стилістичні нюанси в процесі перекладу тексту з однієї мови на іншу. Метафора як елемент літературної творчості, є невід'ємною частиною якості й стилю художнього твору.

1.3 Метонімія та синекдоха як мовні феномени

Метонімія (др.-гр. μετωνυμία «переименование», от μετά- «через, за допомогою» + ὄνομα/ὄνυμα «ім'я») «є найпродуктивнішим креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичною закономірністю, що виявляється в перенесенні позначень одного компонента події на інший, імені класу об'єктів на об'єкт цього класу, позичення частини на ціле і цілого на частину за суміжністю в межах однієї ситуації. Отже, підгрунтям метонімії служить наявність зв'язків між категоріями й поняттями в мисленні людини» [Селіванова 2008, с. 104].

Стилістична роль і структурні варіанти метонімії. Метонімія (metonymy) – це троп побудований на перенесені значення за суміжністю, тобто на основі тісного внутрішнього зв'язку між зіставлюваними поняттями [Сінятовська 2018, с. 21].

Як зазначає О.О. Селіванова: «Результатом метонімії може бути специфікація значення, його упредметнення й конкретизація чи генералізація». [Селіванова 2008, с. 104].

Дискусійною проблемою сучасної семасіології залишається розмежування метонімії й метафори. Критерії стабільності/зміни синтаксичної позиції при розмежуванні метафори й метонімії запропонував польський лінгвіст Є. Курилович. Метонімія має синтаксичну природу, порівняно із семантичною природою метафори, адже сполучуваність одиниць відбувається за рахунок імплікації знака метонімізованого поняття (гіпалаги) [цит. за Селівановою 2008, с. 105].

Розбіжність між метафорою та метонімією визначали Дж. Лакофф і М.Тернер в роботі “More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor”. Це, на їх думку, «відбувається в таких трьох позиціях: 1) метафора залучає два концептуальні домени, метонімія – лише один; 2) метафора налаштована на декодування, метонімія – на встановлення референції; 3) логічний зв’язок метафори відображений у вислові “is-a”, а відношення метонімії – у вислові “stand-for”» [цит. за Селівановою 2008, с. 105].

Дослідники виділяють такі типи метонімії: власне лексичну, конструктивно зв’язану й ситуаційно зумовлену (ідентифікаційну). Перша є усталеною в мові метонімією, друга виникає на базі словосполуки чи речення в певній еліптичній конструкції, третя ідентифікує конкретний предмет чи особу із суміжним предметом в певній ситуації мовлення. Типи метонімії виокремлюються за різними параметрами: за рівневим статусом (лексичні, словотвірні, граматичні, фразеологічні); за конвенційністю в мові (системні і оказіональні); за способом суміжності (різні типи перенесення) тощо. [Селіванова 2008, с. 106].

Метонімія може стати підгрунтям метафори, або метаморфною. [Селіванова 2008, с. 106].

Не випадково в історичній поетиці метонімію, зокрема її різновид синекдоху, називають першотропом, що став джерелом виникнення метафори і всього тропеїчного спектра мови.

Найбільш поширена точка зору на дефініцію синекдохи – це визначення її як різновиду стилістичного прийому, що базується на кількісному

співвідношенні, коли частина позначає ціле, або навпаки, однини замість множини.

На думку І.Ю. Сіняговської «синекдоха (synecdoche) – троп, побудований на кількісній заміні: однина вживається замість множини, частина замість цілого. Синекдоха надає більшої виразності, енергійності, іноді узагальненого характеру» [Сіняговська 2018, с. 22].

Подібна точка зору міститься в роботі І.М. Кочан: «Синекдоха як різновид метонімії виникає внаслідок перенесення назви частини, деталі на предмет як ціле за умов ситуативної номінації… Однак можливі і кількісні заміни» [Кочан 2008, с. 113].

Отже, метонімія і синекдоха є важливими тропами, які відіграють значну роль у створенні образності, смислової насиченості та стилістичної виразності мови. У перекладі обох стилістичних прийомів особливу складність становить не лише передача лексичного значення, а й культурних, контекстуальних і стилістичних конотацій. Збалансоване поєднання точності та творчості є основою адекватності перекладу цих явищ.

1.4 Маніфест: визначення та жанрові особливості

Маніфест (від латинського manifesto — явний, очевидний) - писаний виклад творчих принципів літературного або мистецького угруповання, напрямку чи окремого автора. Таке визначення маніфесту надає Великий тлумачний словник сучасної української мови. [Бусел, 2005 с. 644].

Схожі визначення зустрічаються у багатьох авторів: С. Амідона, В.Будного. Зокрема, останній вважає, що маніфест - це «програмний документ, який від імені групи, напряму чи всього покоління оприлюднює творче кредо або ж нову мистецьку ідею у формі яскравого гасла, здатного привернути увагу літературного середовища. Для переконання, заохочення та

згуртування однодумців маніфест виразними штрихами викладає критичний погляд на літературну/суспільну ситуацію, вмотивовує необхідність змін, ясує світоглядні засади, громадянську позицію і мистецькі наміри» [Будний 2018, с. 14].

Маніфест як інструмент літературного авангарду — це текст, що здійснює «революцію» у літературній свідомості. Він поєднує публіцистичність, експресію і програмність. Такі підходи можна знайти у працях про футуризм, сюрреалізм, дадаїзм — наприклад, у працях Ф. Т. Марінетті «Маніфест футуризму», Т. Тцара «Маніфест Дада», А. Бретона «Manifestoes of Surrealism» [Марінетті 1909, Breton 1969].

А. Лоутон дає таку оцінку концепції «Віртуозне володіння Марінетті ораторськими прийомами, яскраві поетичні образи, оповідальні фрагменти, повні пригод та напруження, та його загальний бравадичний тон започаткували нову тенденцію... З футуризмом народився новий літературний жанр: маніфест» [цит. за Amidon 2008, с. 23].

Цей аспект аналізується в роботі Куліша «Місце літературного маніфесту у XXI столітті»: «Епоха модернізму закономірно породила жанр, що якнайбільше відповідає ситуації тогочасного буття. Маніфест виконував незамінні функції: інформативну, декларативну, апелятивну, а загалом – перформативну» [Куліш 2022, с. 44].

Маніфест як міждискурсивний текст перебуває на межі між літературою, філософією та політикою. Це текст, що одночасно претендує на істину, авторитет і мистецьку силу. Такий підхід можна знайти у філософсько-літературних роботах, зокрема, Ж. Дерріда, М. Бланшо, та дослідників постструктуралізму.

Зазначений вище погляд на проблему розділяє й В. Будний: «У сузір’ї споріднених жанрів, які містять програмні елементи – власне літературна програма, відозва, послання, звернення, заява, хартія тощо, маніфест важко вирізнити чітко й однозначно, оскільки він є трансжанровою і міждискурсивною формою» [Будний 2018, с. 17].

За Будним літературний маніфест має такі завдання: звернути увагу літературного середовища; сформулювати критичний погляд на існуючу літературну або суспільну ситуацію; обґрунтувати необхідність змін; викласти світоглядні засади і мистецькі наміри; спонукати однодумців до дії або згуртувати їх. [Будний 2018, с. 14-15].

Жанр не має сталого набору структурних елементів, але до більш-менш усталених відносяться:

- звертання до адресата;
- полеміка з опонентами;
- з'ясування власного бачення ситуації;
- обґрунтування естетичних позицій і творчих планів;
- заклик до дії. [Будний 2018, с. 14].

Аристотель, який започаткував вивчення як літературних (в «Поетиці»), так і мовних жанрів (в «Риториці») зазначає, що в будь-якому акті дискурсу беруть участь три учасники: промовець, тема та слухач. У літературі філософ розрізняє основні жанри, такі як епос, трагедія та комедія. У мові він класифікує жанри риторичної мови – юридичний (судовий), дебераративний (політичний), церемоніальний (епідейктичний). На вищій рівень ієрархії Аристотель ставить риторику (мовний жанр) і поетику (літературний жанр). На нижчому рівні ієрархії перебувають такі мовні жанри, як «подякова мова» і «післяобідня мова». Класифікаційна система жанрів Аристотеля впливала на дискусії з цієї теми аж до наших днів і досі впізнавана в дещо зміненому вигляді, у багатьох підручниках з усної комунікації та письма [Amidon 2008, с. 7].

Вивченню жанру присвячені роботи Д. Кінніві, який відніс маніфест до експресивного дискурсу. Кіннови розширює і переіменовує аристотелевську тріаду учасників дискурсу, перетворюючи її в чотирьохчастну систему: кодувальник (мовець або письменник), декодувальник (читач або слухач), сигнал (мова або знакова система) та реальність (референт або об'єкт, до якого посилається дискурс). Т.Конлі, який вивчав жанри як багатошарові явища, що

можуть поєднувати в собі різні елементи дискурсу, та показав, як жанри можуть бути гнучкими та адаптивними до соціальних та культурних умов, які змінюються. Т. Бібі, який стверджує, що жанри функціонують як соціальні контракти, де між комунікатором (автором, мовцем) та аудиторією встановлюються конкретні очікування. А. Баварші, на думку якого жанри входять в область культурного та ідеологічного виробництва, що безпосередньо поміщає їх у сферу політичної економії. Е. Хьюіт, який вказує, що маніфест є не лише літературним чи художнім жанром, а й потужним політичним інструментом, який дозволяє змінити культурні уявлення та звернутися до ширшої аудиторії. «Очевидно, що маніфест — це жанр, який не піддається простій категоризації, жанр, який відмовляється займати своє місце». [Amidon 2008, с. 8-24].

Останнє твердження співзвучне з висновками В. Будного щодо жанру маніфесту «Коли приступаємо до типології жанру, напрошується очевидне розрізнення літературно-критичного (публіцистичного) і поетичного різновидів, між якими існують явні видові відмінності. Однак ті відмінності не уневажнюють інваріантних ознак жанру: категоричного заперечення неприйнятних поглядів і рішучого ствердження сповідуваних цінностей, перформативного, а не констативного мовлення, приписового, а не описового стилю» [Будний 2018, с. 19].

«Отже, маніфест – це не лише інформування про наміри, а й інструмент впливу на літературну ситуацію. У конкретних історичних обставинах, коли у структурі читацького досвіду не знаходиться місця для нового явища, жанр покликаний виконувати двоєдину – комунікативну і перформативну, революційну функцію. Комунікативна функція полягає в інформуванні поетикального коду, а підривна, провокативна місія – в намаганні проштовхнути маргінальне письмо в центральну позицію, згуртувавши однодумців і прихиливши на свій бік публіку.

До стильових прикмет маніфесту і споріднених видозмін належить рясність гасел, закликів і вимог» [Будний 2018, с. 20-21].

Таким чином, у літературознавстві маніфест — це жанрово й функціонально гібридний текст**,** який проголошує нову мистецьку чи ідеологічну програму, виконує роль декларації, маніфестації, іноді — провокації і має риси публіцистики, полеміки, есеїстики й іноді навіть поетики.

В більш широкому розумінні маніфест — це письмовий, офіційний документ, в якому викладаються основні принципи, ідеї та цілі руху, партії, організації чи окремих осіб. Він має чітку та зрозумілу структуру, зазвичай викладає ідеологічні та політичні засади, має на меті мобілізувати підтримку та залучити увагу громадськості. Есеїстична форма є найтиповішою для маніфесту.

1.5 Лінгвостилістична специфіка маніфесту

Усі підходи до вивчення цієї проблематики об’єднує лінгвостилістичне ядро, яке визнається багатьма дослідниками. Маніфест, якому притаманні риси публіцистичного твору, має такі стильові риси:

1. Сувора логічність.
2. Фактографічність, образність. Публіцист прагне впливати на уявлення читача, на його почуття. Щоб досягти цієї мети, він звертається до образного віддзеркалення світу, до яскравого опису подій, поведінки людей, обставин, думок зображуваних осіб.
3. Емоційність. Суворо логічне викладення матеріалу в публіцистиці поєднується з виявленням емоційного ставлення автора до зображуваного.

Серед головних мовних особливостей публіцистичного стилю слід назвати принципову неоднорідність стилістичних засобів, використання спеціальної термінології та емоційно забарвленої лексики, поєднання

стандартних і експресивних засобів мови, використання і абстрактної, і конкретної лексики.

Для публіцистичного стилю характерне використання оцінної лексики, яка володіє сильним емоційним забарвленням. Вживаючи слова, що мають оцінний характер, автор тим самим висловлює своє ставлення.

Використання багатозначності слів є типовим для публіцистики, при цьому спостерігаються явища трьох типів: використання слова в переносному значенні; розвиток багатозначності; метафоризація як засіб експресії та вираження оцінки. [Нетреба 2015, с. 7-8].

Подібна точка зору міститься у роботі В. Коптілова «Теорія і практика перекладу», в якій автор стверджує, що «Публіцистика також немислима без систематичного звертання до образних засобів літературної мови, насамперед до епітетів, порівнянь, метафор… Без них публіцистика залишалась би сухим повчанням та напучуванням і не змогла б апелювати до емоцій читачів і слухачів» [Коптілов 2003 с. 241-242].

В. Коптілов порівнює публіцистику з науковим викладом, і знаходить, що їх «споріднює чітка логічна послідовність розгортання думки, а в порівнянні з літературно-художнім текстом — експресивність, здатність «заражати» читача емоціями, які передає йому автор публіцистичного твору. Для публіцистики характерне вживання прийомів ораторського мовлення: повторення найважливіших, «ключових» фраз тексту, використання гіперболічних образів, цитування й коментування крилатих висловів відомих людей, риторичні фігури єдиноначаття (анафори), єдинозавершення (епіфори), градації, - усе це надає стрункої структурованості публіцистичному текстові, полегшує доведення політичної думки до свідомості слухача або читача» [Коптілов 2002 с. 242].

Завдання практичної стилістики в розумінні М. Гладкого полягає в тому, що робітник слова «добирає відповідний лексичний матеріял та вкладає його в певні синтаксичні форми, вибираючи між багатьма можливостями, що йому дає граматика й традиція літературної української мови, те, що найкраще пасує

до обставин даного соціяльного побуту та допомагає якнайдокладніше з’ясувати свою думку» [цит. за Черемська 2022 с. 142].

Таким чином, стає очевидним, що лінгвостилістична специфіка маніфесту полягає в поєднанні емоційності, чіткості, образності та заклику до колективних дій, що разом створює могутній інструмент впливу на колективну свідомість.

1.6 Маніфест як об’єкт перекладу

Теоретик українського перекладознавства О. Фінкель вважав основним критерієм якості перекладу стилістичну адекватність, тому у його працях стилістичним засобам перекладу приділяється особлива увага. На думку вченого, вони слугують «визначенню якості, точності та ступеня художності перекладу українською мовою». А також, що «…переклад є не тільки відтворювання чистої ідеальної стилістики, а завжди сприймання чужої культури» [цит. за Черемська О.С. 2022, 146-147].

В роботі «Теорія й практика перекладу» О. Фінкель також доходить висновку, що головною проблемою перекладу є саме стилістичне питання: «Оскільки передача значень кожного слова зокрема, а також передача значіння речення та змісту цілого твору (тематика) принципово жодних труднощів не становить (бо це все є явища позамовні), проблема перекладу цілком обертається на проблему стилістичну, її не можна сформулювати, як завдання відтворити та знайти адекватні стилістичні засоби, переходячи з однієї до іншої, та погодити їх один з одним» [Фінкель 1929, с. 15].

Іншим важливим критерієм майстерності перекладу є його адекватність, яка включає передачу стилістичних та експресивних відтінків оригіналу. «Крім того, навіть при відсутності формальної точності передачі окремих слів та словосполучень переклад в цілому може бути адекватним. А нерідко буває

і так, що переклад є адекватним саме завдяки порушенню цієї елементарної і поверхневої точності» [Бик 2014, с 14].

Р. Зорівчак у роботі «Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія» говорить що «можна досягти повної адекватності перекладу і змінюючи образ. У таких випадках перекладач мусить керуватись чуттям мови, бо з одного боку, прагнення будь-що зберегти конкретний образ може спричинити втрату смислового забарвлення та привести до буквалізму; з іншого – відмова від передачі образу збіднює в перекладі творчу індивідуальність оригіналу». [Зорівчак 1983, с 49].

Схожа думка простежується й у розвідці Сітко А.В., яка вважає, «що перекладач повинен насамперед прагнути до еквівалентності перекладу, а далі виходячи з принципу адекватності, тобто смислового добору сегментів вихідної мови прагнути до творчого та креативного пошуку вдалих прийомів і способів їх перекладу [Сітко 2016, с 5].

Дослідниця Складчикова Н. виділяє чотири параметри адекватності перекладу: передача семантичної інформації; емоційно-оціночної інформації; експресивної інформації; естетичної інформації. [цит. за Козак 2012, с. 57].

Про створення цілісної картини тексту в процесі перекладацької діяльності говорить і О. Чередниченко в роботі «Про мову та переклад» [Чередниченко 2007, с. 127].

Відносно способу перекладу лексичних одиниць дослідники виділяють наступні. Для тих, що мають перекладені еквіваленти (відповідники): для одноеквівалентних одиниць – знаходження лексичного еквівалента в мові перекладу; для багатоеквівалентиних – вибір одного, адекватного в даному контексті, варіантного відповідника. Для перекладу безеквівалентної лексики застосовуються перекладацькі трансформації:

- лексичні трансформації, а саме, транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування), калькування;

- лексико-семантичні трансформації, а саме, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток або модуляція;
- граматичні, а саме, членування речення, об’єднання речень, заміна однієї частини мови на іншу частину мови, переставлення;
- лексико-граматичні, а саме, антонімічний переклад, експлікація або описовий переклад, додавання, вилучення, контекстуальна заміна. [Білозерська, Возненко, Радецька 2010 с. 42-49; Гудманян, Сітко, Єнчева 2020, с. 94-112; Карабан 2004, 279-314; Корунець 2003, с. 361-369].

Також для досягнення адекватності перекладу застосовуються такі прийоми як компресія та декомпресія. «Відомо, що розміри текстів українською та англійською мовами можуть варіюватися. Це пояснюється використанням явища компресії, або стиснення, в обох мовах. Компресія означає будь–яке скорочення кількості елементів речення або їх пропуск у перекладі. Причини компресії можуть бути різноманітні: наприклад, вони можуть випливати зі специфіки граматичної структури мови, стилістичних або прагматичних міркувань» [Верба 2013, с. 248].

На відміну до компресії декомпресія необхідна коли стисло викладений наратив потребує більшої кількості слів в мові перекладу.

«Таким чином, можна стверджувати, що компресія та декомпресія, які співіснують і доповнюють одна одну, є необхідними умовами гармонійного функціонування мовного механізму» [Велівченко 2010, с. 97].

Маніфест як об’єкт перекладу — це надзвичайно цікавий і багатогранний феномен, оскільки, як жанр, він поєднує елементи публіцистики, риторики та філософії. Переклад маніфесту має специфічні вимоги, адже потрібно зберегти не лише зміст, а й емоційну та ідеологічну силу тексту.

Переклад маніфесту — це важлива культурно-комунікативна операція, яка вимагає особливого підходу. «Перекладачі часто мають вирішувати проблему мовної і культурної варіативності, проблему розуміння повідомлення, яке було створено в іншій мові, іншій культурі, в іншу

історичну епоху, людьми іншої мовної свідомості, які по-іншому сприймають і називають оточуючий світ» [Іваніна 2010, с. 13].

Маніфест має впливати на почуття та емоції читача. Відтак, уважне ставлення до використання риторичних прийомів (анафори, риторичних запитань, метафор) необхідно, аби не втратити силу емоційного заклику. Важливим є й збереження тону переконливості. Тому першим завданням, що постає перед перекладачем, є збереження емоційного впливу.

По-друге, адаптація культурного контексту. Маніфест часто містить культурні та історичні посилання, які можуть бути важко зрозумілі іноземним читачам без спеціальних знань про контекст, в якому було написано оригінал. Виходом може бути адаптація цих посиланнь або заміна їх на схожі, що мають той самий культурний ефект у мові перекладу. «Перш ніж розпочати роботу над перекладом художнього тексту, перекладач повинен дослідити культурні концепти соціуму, в якому створювався текст, вивчити, яким чином вони відображені в тканині тексту і визначити низку стратегій для відтворення цих концептів у перекладі» [Некряч, Чала 2008, с. 18].

Цю думку підтримує Р. Зорівчак у роботі «Реалія і переклад»: «Перекладаючи твір з далекого часу або про далекі від наших людські відносини, звичаї і події, перекладач змушений , використовуючи всі ресурси рідної мови, уявити собі, як було б названо цією мовою ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті його народу. Коли в перекладача склалося вірне уявлення про реалію та її контекстуальне оточення, йому легше вирішити, як представити її своєму читачеві. Психологічно це нагадує той випадок, коли поняття уже є, а слова для нього ще немає». [Зорівчак 1989, с. 84].

По-третє, збереження структури та ритмічності. Маніфести часто використовують повтори, ритм та афоризми, щоб зробити текст більш запам’ятовуваним. У перекладі також важливо відтворити ритмічність й структури, які підсилюють заклики.

Зокрема, ідіоматичні вирази можуть бути відтворені в цільовій мові п’ятьма способами: шляхом вибору повних еквівалентів; шляхом вибору

близьких еквівалентів; шляхом вибору ідіоматичних аналогій; шляхом вибору наближених аналогій; через експлікацію, тобто описовим способом [Гарапко 2017, с. 23-24].

По-четверте, точна передача термінів і фраз, адже маніфести часто пропонують нові концепти або унікальне розуміння політичних чи соціальних процесів. Тут важливо уникати занадто буквального перекладу, оскільки важливіше не просто передати слова, а й передати їхній прагматичний та ідеологічний зміст. Наприклад, в процесі перекладу Маніфесту «The Open Conspiracy», важливо урахувати переклад термінів, що стосуються політичних понять (“British Raj”, “proletariat”, “N.E.P.”).

По-п’яте, детальне відтворення стилістичних особливостей. Стиль маніфесту характеризується підвищеною емоційністю і різкістю, тому важливо, щоб переклад зберігав таку ж стилістичну агресивність та запальність.

До складнощів при перекладі маніфесту можна віднести філософську та політичну лексику, до якої треба знайти адекватні відповідники в українській мові. Проблеми з інтерпретацією ідей, які необхідно передати таким чином, щоб вони залишалися чіткими і зрозумілими для читача не англомовної культури.

Підсумовуючи, варто зазначити, що переклад маніфесту — це не тільки технічне завдання, але й важлива культурно-історична діяльність, яка вимагає тонкого розуміння ідеї автора, а також здатності передати її у новому мовному та культурному контексті. Успішний переклад зберігає емоційний вплив, переконливість і закличність, властиві цьому жанру, а також точно відображає основні ідеї та концепти.

РОЗДІЛ 2
ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРУ Г. УЕЛЛСА ‘THE OPEN CONSPIRACY’ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Твір Г. Уеллса “The Open Conspiracy” як об’єкт перекладу

Твір Герберта Джорджа Уеллса “The Open Conspiracy: Blue Prints for a World Revolution” - «Відкрита змова: проєкти світової революції», написаний у 1928 році, це - маніфест, якій має на меті охопити якомога більшу аудиторію і адресований до всього людства – це перше, широке коло. «Теорія стає матеріальною силою, тільки вона оволодіває масами». Цю ідею письменник запозичив у К. Маркса. [Маркс 1933, с.391]. Друге коло, до якого звертається Г. Уеллс – британська еліта. Тут можна побачити схожість рис майбутнього світового порядку з побудовою Ост-Індської компанії, яка втілювала приклад першої міжнародної корпорації.

Твір “The Open Conspiracy” не художній і не науковий. Його можна визначити як політико-філософський трактат, у якому Г. Уеллс викладає ідею створення нового світового порядку через свідому і сплановану діяльність інтелігенції, науковців і прогресивно мислячих людей. Це заклик до об'єднання людства з метою створення глобального уряду, що базується на раціоналізмі, науці та моральних принципах.

Твір має форму розгорнутого есе або філософського трактату, в якому автор викладає свою програму дій для людства. Стиль — аналітичний, переконливий, з чіткою аргументацією. Соціально-політична публіцистика простежується в тому, що твір звертається до актуальних політичних,

економічних і соціальних проблем 1920-х років, таких як наслідки Першої світової війни, загроза нових війн, нерівність, хаос національних держав.

Хоча твір не є художньою утопією, у ньому простежується утопічне мислення — автор малює ідеальне майбутнє суспільство, де панує гармонія, глобальна співпраця та раціональне управління. Г. Уеллс вірить у можливість прогресу через освіту та науку. Він прямо звертається до читача, закликаючи до участі у «відкритій змові» — глобальному русі за перебудову суспільства. Структура твору містить чіткі кроки та «плани дій», характерні для маніфесту.

Основними ідеями твору є наступні.

- Глобалізація людства як єдиний спосіб уникнути самознищення.
- Наука та освіта як основа нової цивілізації. Створення світового уряду, який замінить традиційні національні держави.
- Мир, співпраця, раціональність — ключові цінності нової системи.
- Відкритість змови: її учасники діють не таємно, а відкрито, через просвітницьку діяльність.

Коротко розглянувши визначення Маніфесту та його жанрових особливостей можна дійти висновку, що «The Open Conspiracy» — це футуристичний політичний трактат із рисами маніфесту та утопії. Його жанр — публіцистика з елементами соціальної філософії.

2.2 Лінгвостилістична специфіка Маніфесту «The Open Conspiracy»

Твір Герберта Уеллса «The Open Conspiracy» має дуже характерну лінгвостилістичну специфіку, яка відповідає його жанровій природі — публіцистичного трактату з елементами утопічного маніфесту. Вона базується на публіцистичності та аргументованості.

Тон звернення — закличний і переконливий. Г. Уеллс не просто інформує — він намагається переконати, використовуючи логіку, приклади, риторичні

фігури. Він часто звертається до читача, ламаючи «третю стіну»: “What are we to do with our lives? ” [Wells 1933, с. 29], “YES,” objects a reader, “but does not our religion tell us what we are to do with our lives?” [Wells 1933, с. 55], “Can religion, or can it not, synthesize the needed effort to lift mankind out of our present disorders, dangers, baseness, frustrations, and futilities to a phase of relative security, accumulating knowledge, systematic and continuing growth in power and the widespread, deep happiness of hopeful and increasing life?” [Wells 1933, с. 77].

У тексті використовується логічна побудова аргументації, що включає причинно-наслідкові зв'язки, дедуктивні та індуктивні умовиводи, що є типовим для есе та наукової публіцистики. “What are the broad lines upon which these alterations of condition are proceeding?” [Wells 1933, с. 16] - “Various results of railway, steamship, and telegraph became manifest; towns grew larger, spreading into the countryside, once inaccessible lands became areas of rapid settlement and cultivation, industrial centres began to live on imported food, news from remote parts lost its time-lag and tended to become contemporary…” [Wells 1933, с. 17-18].

Твір витриманий у раціоналістичному, абстрактному стилі. Ця умоглядність створюється завдяки поняттям, як *intelligence* [Wells 1933, с. 19], *moral* [Wells 1933, с. 23], *civilization* [Wells 1933, с. 32], *education* [Wells 1933, с. 52], *social progress* [Wells 1933, с. 65], *world order* [Wells 1933, с. 119] тощо.

Г. Уеллс пише як інтелектуал, що формулює загальнолюдські принципи. Лексика високого стилю, що використовується у творі, нагадує просвітницьку традицію XVIII століття, але в модернізованому вигляді. Такі слова як *responsibility* [Wells 1933, с. 23], *duty* [Wells 1933, с. 37], *living properly* [Wells 1933, с. 51] мають моралізаторську конотацію. А конструкції заклику *“There must be...”* [Wells 1933, с. 28], *“Let us...”* [Wells 1933, с. 32], *“It is necessary that...”* [Wells 1933, с. 125] є дорожніми знаками на шляху до кращого майбутнього.

Для активізації мислення читача використовуються риторичні запитання: *“Do these methods mark a phase in the world's development, or are they still to be considered available?”*

Контрасти протиставляють старий і новий світ: *“It seemed to me that all over the world intelligent people were waking up to the indignity and absurdity of being endangered, restrained, and impoverished...* [Wells 1933, c. 31]. *Fundamentally the Open Conspiracy must be an intellectual rebirth”* [Wells 1933, c. 37].

Важливе місце посідає модальна лексика, що виражає необхідність або можливість: *must* [Wells 1933, c. 28], *should* [Wells 1933, c. 52], *shall* [Wells 1933, c. 16], *can* [Wells 1933, c. 35].

Часте використання майбутнього часу, що підкреслює проектний, утопічний характер: “It will be a new sort of direction with a new psychology ...”, “…the Open Conspiracy will advance by illumination and persuasion” [Wells 1933, c. 254].

Г. Уеллс не просто викладає ідеї — він формує світогляд, тому використовує мову як засіб конструювання нової реальності.

Відчутна семантична поляризація: позитивна лексика описує новий лад: “A NEW and happier world, a world community…”[Wells 1933, c. 178], а негативна — сучасність і старий порядок*:“immorality”* [Wells 1933, c. 254], *“Police, jail, expulsions, and so forth, let alone outlawry and warfare”* [Wells 1933, c. 256].

Таким чином, лінгвостилістична специфіка «The Open Conspiracy» полягає в поєднанні раціонального стилю науково-публіцистичного викладу з риторичною експресією маніфесту. Твір насичений абстрактною лексикою, логічними структурами, модальними формулами та риторичними прийомами, які підкреслюють його функцію — не лише пояснювати, а надихати і переконувати читача діяти.

2.3 Особливості перекладу метафор

Під час аналізу лінгвостилістичних особливостей твору “The Open Conspiracy” було помічено, що їх значну частину складають метафори. Тому почати пропонуємо саме з них.

Переклад метафор у творі Герберта Уеллса “The Open Conspiracy” має кілька важливих особливостей, пов’язаних із ідеологічною наснаженістю тексту. Уеллс використовує метафори не лише як художній засіб, а як інструмент впливу на свідомість читача, часто для популяризації ідеї світового уряду, критики націоналізму, створення образу «нового мислення». Вже на початку твору метафори привертають увагу, тож розглянемо перший приклад.

ВТ: *“There does seem to be a **germ of reality** in that phrase of his”* [Wells 1933, с. 24]

ПТ: *«Здається, в цій його фразі є **зернятко правди**».*

У цьому реченні нашу увагу привернула така лінгвостилістична особливість маніфесту як вживання метафор. В оригіналі бачимо фразу «a germ of reality», яка, безумовно, є метафоричною (замість слова чи словосполучення, яке б позначало «a little, not a lot», вживається одиниця germ у значенні «a small amount, usually one that develops into something large or important» [CEUD], що дозволяє екстраполювати у даний контекст додаткове значення «one that develops into something large or important») та потребує специфічної перекладацької обробки. Словник пропонує такі еквіваленти: 1) мікроб, бактерія; 2) зачаток [CEUD]. Зважаючи на наявність еквівалента «зачаток», доцільним є залучення одиниці «зернятко», яка, по-перше, дозволяє перенести відповідні якості елементів рослинного світу у контекст перекладу, по-друге, є органічною у цьому контексті для читача перекладу. Таким чином, можна зробити висновок, що переклад метафори був виконаний за допомогою трансформації модуляції (смислового розвитку) – «зачаток» (початок чогось)>>> «зернятко» (початок рослини). Образ метафори вдалось зберегти,

оскільки вона виявилась спільною для культури мови оригіналу та для культури мови перекладу. Адекватність перекладу досягнута.

ВТ: *"**Stiffen up in a wooden obedient** way at our national anthem"* [Wells 1933, с. 26]

ПТ: *«**Дерев'яно застигати у покірності** при виконанні нашого національного гімну».*

Зазначимо, що "obedient" перекладається як «слухняний», «покірливий», «покірний» [CEUD]. Зміст фрази в українському перекладі передано таким чином, щоб найбільш точно відобразити атмосферу та емоційний контекст, що в ньому закладено, але не дослівно, що є прикладом контекстуальної заміни. В результаті чого переклад виконано адекватно.

Ще один випадок, який привернув увагу.

ВТ: *"That is really what our **gramophone politicians** have in mind"* [Wells 1933, с. 27].

ПТ: ***«**Це дійсно те, що мають на увазі наші **грамофонні політики».***

Розберемо складові частини словосполучення. Маємо "gramophone", у перекладі - «грамофон» або «патефон» та "politicians" – «політики» [CEUD]. "Gramophone" → «грамофонні» — пряме запозичення структури слова, тобто лексичне калькування. "Politicians" → «політики» — прямий переклад, але у сполученні з прикметником «грамофонні» створюється метафора.

Калькування тут не лише лексичне, а й морфологічне, бо утворення прикметника «грамофонні» від іменника «грамофон» відповідає структурі англійського прикметника gramophone (politicians).

Формально це дослівний переклад, але буквальність тут удавана, бо за «буквальним» перекладом стоїть бажання зберегти образність метафори в українській мові. Це робить переклад адекватним.

Наступний приклад, яму варто приділити увагу.

ВТ: *"Great **swarms of us**"* [Wells 1933, с. 28]

ПТ: *«Величезні **зграї людей**».*

В перекладі присутні кілька перекладацьких трансформацій. А саме:

- Контекстуальне заміщення. Оригінал: "of us" - у перекладі: «людей». Замість дослівного «нас» вжито «людей». «Нас» в українській звучало б дещо дивно («зграї нас»). «Людей» — більш природно і зрозуміло.

- Лексико-семантична трансформація: конкретизація. "Us" перекладено як «людей» — це також приклад конкретизації, бо «ми» — займенник, який менш конкретний, ніж «люди».

- Збереження метафори / образності (метафоричне моделювання). Образ "swarms" (зграї) переноситься на людей.

Отже, маємо адекватний переклад, з урахуванням культурних та мовних особливостей.

Наступний приклад демонструє дослівний переклад метафори. Застосовано вид трансформації - калькування.

ВТ: *"**The economic machine creaks** and makes every sign of stopping"* [Wells 1933, с. 28].

ПТ: ***«Економічна машина скрипить** і от-от зупиниться»*.

"economic" - *«економічний»*, *"machine"* – *«машина», «верстат», «механізм»* **[**CEUD]. Перекладом слова вихідної мови у цільовій мові вибрано перший за порядком відповідник у словнику. Дослівний переклад в даному випадку – це найкращій спосіб донести задум автора, зберігаючи його метафоричний заряд. В результаті фраза звучить природно в українській мові, та завдяки чому досягнута адекватність перекладу.

ВТ: *"The deep instinctive jealousy of the commonplace individual for outstanding quality and novel initiative may be organized and turned to sabotage and destruction, masquerading as and aspiring to be a new social order, but that will be **a blind alley** and not the road of progress"*. [Wells 1933, с. 41]

ПТ: «*Глибока інстинктивна заздрість пересічної людини до видатних якостей та нових ініціатив може бути організована та перетворена на саботаж і руйнування, маскуючись під новий суспільний лад та прагнучи ним стати, але це буде **глухий кут**, а не шлях до прогресу»*.

Г. Уеллс використовує метафору “blind alley” для позначення шляху, що не веде до розвитку, а завершується безвихіддю.

Для перекладу цієї метафори проведено кілька перекладацьких трансформацій. З кількох значень слова “blind” – «сліпий», «необережний», «глухий» було обрано варіантний відповідник – «глухий»; в перекладі англійського слова “alley” - «алея», «кегельбан» зроблено заміну – «кут». [CEUD]. Ця зміна є контекстуально вмотивованою й базуються на аналогії: український вислів «глухий кут» так само використовується для позначення ситуації без виходу чи помилкового напряму. Завдяки цьому зберігається як семантична точність, так і стилістичне навантаження оригінального тексту. Образ «дороги до прогресу» протиставляється «глухому куту», що підсилює авторську риторику.

В українському перекладі фраза передана як «глухий кут», що є функціональним відповідником сталого англійського метафоричного виразу. Така еквівалентна заміна метафори забезпечує точне передання змісту, водночас адаптуючи образ до української мовної картини світу.

Емоційно заряджена метафора міститься у наступному реченні.

ВТ:“***In the teeth of its manifest hostility”*** [Wells 1933, с. 53].

ПТ: ***«всупереч її явній ворожості»***

Перекладацькі трансформації, які тут застосовано, наступні.

1. Модульована трансформація, або модуляція. “In the teeth of” буквально означає «в зуби», але це англійський ідіоматичний вираз, який має значення «всупереч», «незважаючи на», «в умовах сильної протидії». [Баранцев 2005, с. 546]. В українському перекладі ця образність передана через нейтральну конструкцію: «всупереч», яка відповідає змісту, але не буквальному образу.

2. “Hostility” у перекладі «ворожість» — це прямий переклад, але “manifest” як прикметник має варіанти перекладу – «маніфестний», «наочний», «очевидний», «явний» [CEUD]. Вибір на користь українського слова «явний» зумовлений тим, що він найбільш відповідає природному

мовленню в українській мові. «Маніфестний» - більш рідкісне слово, воно вживається рідше і може бути зрозуміле не кожному носієві мови.

3. Ідіоматична заміна. Ідіома “in the teeth of” втратила свій метафоричний зміст у перекладі — замінена на нейтральну фразу, яка не несе образу «зубів», «протидії» буквально. Це десемантизація образу: метафору опущено, щоб зберегти ясність і доречність в цільовій мові.

Завдяки цілісному перетворенню висловлювання отримано адекватний переклад.

ВТ: “*The new world that **dawns** about us”* [Wells 1933, с. 52].

ПТ: *«Новий світ, що **постає** перед нами»*.

Буквальне значення “dawns” — «настає», «сходить» (як сонце), «починається», «з’являється» у перекладі замінено на «постає», що зберігає сенс початку, появи та звучить природно в українській літературній мові.

Проведене культурно-стилістичне пристосування (метафоричний переклад): «світ, що постає перед нами» — стійкий поетично-філософський зворот, природний для художнього та публіцистичного стилю. Проведені трансформації дозволили виконати адекватний переклад.

ВТ: *“In this **lurked the seeds** of the ultimate decay and supersession of every successive religion”* — [Wells 1933, с. 60].

ПТ: *«У цьому **таїлося насіння** остаточного занепаду та витіснення кожної наступної релігії»*.

У перекладі фрази “lurked the seeds” → «таїлося насіння» присутні кілька перекладацьких трансформацій.

Словник пропонує такі еквіваленти слова “lurked”: «причаїтися», «крастися», «ховатись» [CEUD]. Переклад “lurked” як «причаїлося» був би ближчим до буквального варіанту. Лексична заміна, а саме, конкретизація слова «таїлося», надає образності — щось сховане, з потенцією до розвитку.

У фразі “lurked the seeds” є поетичний образ: насіння, яке «таїться» в землі, чекає свого часу. Переклад «таїлося насіння» зберігає метафору прихованої життєвої сили та подає її адаптовано до українського стилю.

Відбувається лексична заміна, конкретизація, при якій збережено метафоричне значення.

Таким чином, завдяки проведеним трансформаціям, переклад є адекватним.

ВТ: *"**Bundle of negations**"* - [Wells 1933, с. 63]

ПТ: *«**Зв'язка заперечень**».*

"Bundle" - «клунок», «зв'язка», «сукупність»; "negations" (заперечення) [CEUD]. Для перекладу на українську "bundle" на обрано «зв'язка» - словниковий відповідник, але з додатковим семантичним навантаженням у мовознавстві (як, наприклад, «зв'язка слів», «зв'язка конструкцій»). У цьому випадку «зв'язка» лексико-семантична трансформація, має меншу «матеріальність», ніж «в'язка» чи «пучок», тому пасує до терміну «заперечення».

Звернемо увагу також на те, що при перекладі збережено структуру - іменник + іменник у множині:

- bundle of negations
- зв'язка заперечень [CEUD].

Синтаксична структура також залишилася без змін у порядку слів. Тож, маємо граматичне і синтаксичне калькування. Через проведені трансформації переклад вийшов адекватним.

Наступний яскравий приклад метафори:

ВТ: *"**To strip religion** right down"* - [Wells 1933, с. 69]

ПТ: «*Прийшов час **очистити релігію***».

Дієслово "to strip" має значення «здирати», «роздягати», «позбавляти» [CEUD], що в англійській мові часто асоціюється з радикальним очищенням або звільненням від зайвого. У перекладі «Прийшов час очистити релігію» обрано більш нейтральне дієслово «очистити», що є семантичною трансформацією з послабленням експресивності оригіналу. Така адаптація виправдана з огляду на прагнення до природного звучання українською мовою

та збереження загального смислу — позбавити релігію нашарувань чи спотворень, не вдаючись до надто різкої образності.

Наступний приклад є також зразком метафоричності мови Г. Уеллса.

ВТ: *"The religious mind grows bolder than it has ever been before. It* ***pushes through the curtain*** *it once imagined was a barrier"* - [Wells 1933, c. 74]

ПТ*: «Релігійний розум стає сміливішим, ніж будь-коли раніше. Він* ***пробивається крізь завісу****, яку раніше вважав за бар'єр».*

Дієслово "to push" вжито метафорично, у значенні подолання уявної перешкоди. У перекладі застосовано лексико-семантичну трансформацію — дієслово "pushes" передано як «пробивається», що має сильніше експресивне й образне забарвлення**,** ніж буквально можливі варіанти «штовхає» чи «просувається» [CEUD]. Така заміна дозволяє зберегти метафоричну напругу оригіналу й водночас досягти природного звучання в українському мовному контексті. Образ «завіси», крізь яку «пробивається» розум, вдало передає ідею звільнення від ілюзорних меж і табу.

«Бачити одне через інше» ми можемо і в наступному прикладі.

ВТ: *"Here, in school, college, and church, are activities of thought and instruction which, generally speaking,* ***drag upon the wheels of progress****, but which need not necessarily do so"* - [Wells 1933, c. 149]

ПТ: *«Тут, у школі, коледжі та церкві, відбувається мислення й навчання, яке, як правило,* ***гальмує колеса прогресу****, хоча це не є обов'язковим».*

У цьому прикладі збережено метафоричність вислову шляхом лексико-семантичної конкретизації. Дієслово "drag", що в буквальному значенні перекладається як «тягти», «волочити» [CEUD] у контексті фрази "drag upon the wheels of progress" набуває метафоричного значення — заважає або сповільнює рух уперед. У перекладі воно передане як «гальмує», що є точнішою й стилістично вмотивованою конкретизацією. Така трансформація дозволяє зберегти метафоричний образ — уявні «колеса прогресу», які не просто повільно тягнуться, а саме «гальмуються» певними інституціями

(школою, церквою, коледжем). Це забезпечує адекватне відтворення і змісту, і стилю оригіналу.

ВТ: *"Necessarily the old order has determined the established way of life, which is, at its best, large, comfortable, amusing, respected. It possesses all the entrances and exits and all the controls of the established daily round. It is able to exact, and it does exact, almost without design, complete provision for the growth, welfare, and advancement of its children. It controls the founts of honour and self-respect; it provides* ***a mapped-out world of behaviour****".* [Wells 1933, с. 151]

ПТ: *«Старий порядок чітко визначив усталений спосіб життя, який у найкращому випадку є просторим, комфортним, цікавим, шанованим. Він має всі входи та виходи, а також усі засоби контролю усталеного повсякденного життя. Він здатний вимагати, і він вимагає, майже без задуму, повного забезпечення зростання, благополуччя та розвитку своїх дітей. Він контролює джерела честі та самоповаги; він забезпечує* ***чітко визначений стиль життя****».*

У перекладі збережено загальну метафоричну структуру, однак реалізовано її через лексико-семантичні трансформації з частковою адаптацією до норм цільової мови. Фразове дієслово "map out", що буквально означає «складати план» [CEUD], передано як «чітко визначений», що дещо послаблює просторову метафору (від карти — до визначеності), проте зберігає ідею упорядкованості та жорстко регламентованої структури. Іменник "world" («світ») [CEUD**]**, замінено на «стиль», а "behaviour" («поведінка») — на «життя», що разом створює більш природне звучання в українській мові, хоч і з певним семантичним узагальненням. Така трансформація дозволяє досягти адекватності перекладу, уникнути калькування й зберегти основну думку автора про модель соціальної поведінки, закладену старим порядком.

ВТ: *"At one step they may go from the* ***sinking vessel*** *of their antiquated order, across their present conquerors, into* ***a brotherhood of world rulers****"* - [Wells 1933, с. 165]

ПТ: *«Одного разу вони можуть покинути* ***корабель, що тоне****, залишити застарілий порядок і, перемігши своїх нинішніх завойовників, приєднатися до* ***братства світових правителів****»*

У прямому перекладі дієприкметник теперішнього часу “sinking”, що походить від дієслова “sink” - «тонути», «іти на дно», «опускатись»; “vessel” «судно», «корабель» [CEUD]. При відтворенні тексту українською мовою використано прямий переклад. Така трансформація доречна для збереження метафоричного образу переходу від руйнування до оновлення у цільовій мові.

Вираз “brotherhood of world rulers” є прикладом соціально-політичної метафори, що передає ідею глобальної єдності еліт. У дослівному перекладі «братство світових правителів» застосовано морфологічну трансформацію — іменник “world” замінено прикметником «світових» відповідно до синтаксичних та лексичних норм української мови. Така трансформація не лише зберігає метафоричний образ об’єднання, але й адекватно передає смислове ядро вислову — спільність інтересів і глобальний масштаб дії, які підкреслює автор. Метафоричність збережена в повному обсязі, а переклад звучить природно в контексті цільової мови.

Цікавий приклад метафори спостерігаємо в такому уривку.

ВТ: *“More open perhaps to scientific and creative conceptions than any other government, and certainly more willing to experiment and innovate, its* ***enterprise is starved*** *by the economic depletion of the country in the Great War and by the technical and industrial backwardness of the population upon which it must draw for its personnel”.* [Wells 1933, с. 169]

ПТ *: «Можливо, відкритіший до наукових і творчих ідей, ніж будь-який інший уряд, і, безсумнівно, охочіше налаштований на експерименти та нововведення, його* ***ініціативність стримується*** *економічним виснаженням країни після Першої світової війни та технічною й промисловою відсталістю населення, з якого він змушений черпати кадри».*

Англійську метафору “enterprise is starved” передано в перекладі як «ініціативність стримується». Такий варіант забезпечує природне звучання в

українській мові завдяки використанню кількох перекладацьких трансформацій.

Слово “enterprise” має кілька значень, зокрема «підприємство», «заповзятість», «ініціативність» **[**CEUD**]**. У даному контексті вибір останнього варіанта – «ініціативність» - є найбільш відповідним, воно краще передає суть урядової діяльності.

Значення дієслова “to starve” («голодувати», «вмирати з голоду» [CEUD]) в результаті смислового розвитку трансформується у нейтральніше за емоційним забарвленням «стримується». Це зрушення призводить до трансформації значення дієслова з ідеї нестачі до обмеження або стримування.

Хоча метафора й втрачає частину своєї експресивності, однак ця часткова десемантизація сприяє кращому розумінню контексту та передає загальну атмосферу соціально-економічної кризи, в умовах якої уряду доводилось функціонувати після Першої світової війни.

Цікавий метафоричний вислів Г. Уеллса знайдено у наступному реченні.

ВТ: *“They **have been**, so to speak, **pickled in the preservative** of the British raj”* [Wells 1933, с. 176]

ПТ: **«***Їх, так би мовити, **замаринували в консерванті** британського колоніального правління»*.

Метафора “pickled in the preservative” передає іронічне уявлення про надмірну закостенілість і стабільність, досягнуту штучним способом — немов продукти, які зберігають у маринаді. У перекладі збережено метафоричний образ оригіналу без змін: дієслово “pickled” передано як «замаринували», іменник “preservative” – як «консервант» [CEUD].

Така стратегія перекладу (буквальне відтворення метафори) дозволяє зберегти іронічну образність і передає атмосферу культурного застою, створену колоніальною політикою британського правління.

У даному випадку застосовано калькування метафори з частковою адаптацією терміна “British Raj”, який передано описово. Збереження

метафори сприяє передачі авторського стилю та підтексту, не вимагаючи складних пояснень для цільової аудиторії.

Метафорично забарвлені вислови автора є і в такому реченні:

ВТ: *"We resent **the warning voice**, the critical question that **robs our activities of assurance"*** [Wells 1933, с. 191].

ПТ*: «Нас обурює **попереджувальний голос**, критичне питання, яке **позбавляє нашу діяльність впевненості».***

Вираз "the warning voice" передано дослівно як «попереджувальний голос» [CEUD]. Метафоричний образ збережено без змін, оскільки подібний вираз є зрозумілим і в українській культурі мислення.

Фраза "that robs our activities' передана як «позбавляє нашу діяльність впевненості», що є м'якшою версією оригінального вислову. Дієслово "rob" (буквально «грабує» [CEUD]) має сильне емоційне забарвлення, тоді як переклад вибирає варіантний відповідник «позбавляє», зберігаючи смисл, але знижуючи експресію.

Загалом, переклад є адекватним, але демонструє тенденцію до пом'якшення експресії оригіналу. Це виправдано з урахуванням українських норм мовлення, але зменшує емоційний вплив тексту.

У наступному уривку Г. Уеллс вдається до метафор з біблійною алюзією.

ВТ: *"When we consider the oppositions to the Open Conspiracy that operate in the normal personality, we appreciate the soundness of the catechism which instructs us to renounce not only **the trivial world** and **the heavy flesh**, but the active and **militant devil**"* [Wells 1933, с. 193]

ПТ: *«Коли ми розглядаємо протидії Відкритій Змові, що діють у нормальній особистості, ми цінуємо обґрунтованість катехізису, який навчає нас зректися не лише **банальності світу** та **важкої плоті**, але й **активного та войовничого диявола**».*

У цьому фрагменті Г. Уеллс вживає три метафори — *"the trivial world, the heavy flesh, the militant devil"*, — які переосмислюють традиційне християнське вчення про три головні джерела спокуси, від яких слід зректися.

У перекладі ці метафори передані через дослівний переклад: «банальність світу», «важка плоть», «войовничий диявол» [CEUD]. Така стратегія є виправданою, оскільки всі три образи мають культурну і стилістичну еквівалентність в українській мові — зокрема, через спільну християнську традицію.

Обрана трансформація — дослівний переклад — є не лише адекватною, але й функціонально виправданою в межах цільового тексту, оскільки зберігає не лише зміст, але й риторику оригіналу — урочисту, афористичну, стилістично напружену.

Наступне насичене метафоричним мовленням речення буде предметом нашого аналізу.

ВТ: *"Man has **pranced a soldier in reality and fancy** for so many generations that few of us can altogether release our imaginations from **the brilliant pretensions** of flags, empire, patriotism, and aggression"* [Wells 1933, с. 194]

ПТ: «*Людина вже протягом багатьох поколінь то в реальності, то у своїй уяві **грає роль солдата**, тож мало хто з нас може цілком звільнити уяву від **оманливого блиску** прапорів, імперії, патріотизму й агресії*»

Метафора "has pranced a soldier", що передає не просто участь у війні, а й грайливу, показову роль солдата, з елементом театральності або навіть марнославства (дієслово "to prance" - «ставати дибки», «гарцювати» [CEUD], означає «хизуватися», «задаватися» — зображення гордовитої, урочистої ходи).

У перекладі замість прямої кальки використано пояснювальний переклад, який передає суть поведінки — рольова, символічна участь у війні: «грає роль солдата» — форму вираження метафори змінено без втрати смислу.

Це – контекстуальна заміна, яка усуває гру слів, але робить текст зрозумілішим для українського читача.

У метафорі "in reality and fancy" → «в реальності, то у своїй уяві»

збережено структуру антонімів, хоча слово “fancy” – уподобання, уява, фантазія [CEUD] - має дещо художній, уявний, навіть химерний відтінок, ближчий до «фантазії».

Вибір варіантного відповідника на користь «уяви» призводить до нейтралізації образності, спрощення метафоричного шару (fancy → уява), але робить вираз легким для сприйняття цільовою аудиторією.

Метафора “brilliant pretensions” → «оманливий блиск» передає ідею привабливості, за якою ховається фальш.

“Brilliant” → «яскравий», «блискучий», натяк на зовнішню привабливість; “pretension” - «претензія», «вдаваність», «претензійність» [CEUD], що вказує на нещирість, показовість. В перекладі перетворено на «оманливий блиск». Ця контекстуальна заміна робить звучання українською органічним.

Метафора “flags, empire, patriotism, and aggression” → «прапорів, імперії, патріотизму й агресії».

Усі чотири концепти передано буквально. Це відтворення метафоричної лексики без трансформацій.

Проте в контексті фрази «оманливого блиску...» ці слова набувають іронічного забарвлення, яке зберігається і в перекладі.

Трансформація відсутня, обрано спосіб еквівалентного відтворення.

Переклад виконано адекватно, з урахуванням стилістики, підтексту й авторської іронії. Основна стратегія — заміна складних метафор на адаптовані, зрозуміліші українському читачеві.

Переклад метафор у цьому фрагменті демонструє гнучке поєднання дослівного перекладу з інтерпретативними трансформаціями, що дозволяє передати глибину змісту, емоційність та іронічність стилю Г. Уеллса.

Наступне речення демонструє метафору з гумористичним наповненням.

ВТ: *“Pill vendors and public departments can have their **“wars”, their heroisms, their desperate mischiefs** and so **get that Napoleonic feeling**”* [Wells 1933, с. 195]

ПТ: *«І торговці пігулками, і чиновники можуть мати свої* ***«війни», чинити героїчні вчинки, здійснювати безрозсудні витівки*** *- і таким чином* ***відчувати себе Наполеонами»***.

Метафоричні словосполучення “wars”, “heroisms” і “desperate mischiefs”, що стосуються діяльності в мирному контексті (фармацевтика, держслужба), створюють іронічне зіставлення з військовими реаліями. Переклад *“*can have their “wars” - мати свої «війни» є дослівним.

При перекладі метафори “their heroisms” - «героїчні вчинки» застосовані граматичні трансформації: іменник “heroisms” трансформовано в прикметник «героїчні». Для природності звучання в українській мові проведена граматична трансформація додавання пояснювального слова «вчинки». Ця деталізація робить стилістично адаптованою до норм цільової мови.

Варто зазначити, що вираз “desperate mischiefs” перекладено не буквально. Українське «безрозсудні витівки» дещо зм’якшує оригінальне значення, в якому “mischief” («шкода, лихо, зло» [CEUD]) має значення навмисного порушення порядку, хитромудрої шкоди або навіть саботажу. Тому вибір варіантного відповідника «витівки» є виправданим, адже дозволяє зберегти легкий гумористичний тон оригіналу.

Фраза “that Napoleonic feeling” є історичною метафорою, яка викликає асоціації з владністю, амбіціями, героїзмом, притаманними постаті Наполеона. У перекладі — «відчувати себе Наполеонами» — є кілька трансформацій, серед яких:

- граматична трансформація: прикметниково-іменникова конструкція трансформується в дієслівно-іменникову (Napoleonic feeling) - (відчувати себе Наполеонами);

- культурна адаптація: збережено культурно впізнаваний символ у цільовій культурі – Наполеон;

- стилістичне моделювання метафори: через використання множини («Наполеонами») підкреслено іронічний ефект узагальнення.

Така контекстуальна заміна дозволяє не лише зберегти зміст, а й передати іронічну оцінність вислову, яка є ключовою в інтерпретації оригіналу.

Загалом, у наведеному фрагменті використано наступні перекладацькі трансформації: лексико-семантичну трансформацію з елементами калькування, описовий переклад, граматичну трансформацію, стилістичну та культурну адаптацію а також стилістичне моделювання метафори. Такий підхід забезпечує збереження стилістичних, іронічних і культурних конотацій вихідного тексту для досягнення адекватності перекладу.

Метафори з вираженим іронічним наповненням представлені у наступному фрагменті.

ВТ*: "It is difficult to resist the fine gravity, the high self-respect, the examples of honour and good style in small things, that the military and naval services can present to us, for all that they are now no more than* ***noxious parasites upon the nascent world commonweal****"* [Wells 1933, с. 195]

ПТ: *«Важко встояти перед витонченою серйозністю, високою самоповагою, прикладами честі та доброго стилю в деталях, які демонструють військові та військово-морські служби, хоча сьогодні вони є не більш ніж* ***шкідливими паразитами на тлі новонародженого світового спільного блага»***.

Оригінальний текст поєднує піднесену лексику (fine gravity, high self-respect, examples of honour) з різкою, саркастичною метафорою в кінці (noxious parasites), створюючи контраст між зовнішньою «пристойністю» армії та її деструктивною роллю в сучасному світі. Така побудова передає іронію подвійного змісту: з одного боку — пошана, з іншого — критика.

Найбільш яскравий метафоричний образ у фрагменті - "noxious parasites upon the nascent world commonweal" – у перекладі: «шкідливі паразити на тілі новонародженого світового спільного блага»

Армія та флот, попри зовнішні чесноти, постають як «паразити», тобто ті, хто існує за рахунок інших і завдає шкоди. Образ "parasites" передано прямо як «паразити» — що в українській має таке ж переносне значення.

Епітет “noxious” → «шкідливі» [CEUD] — також збережено у перекладі, що дозволяє повністю передати негативну оцінність.

“Upon the nascent world commonweal” → «на тлі новонародженого світового спільного блага». Англійському “nascent” знайдено український відповідник «що народжується» [CEUD]; складний суспільно-політичний термін “commonweal” трансформовано в українській у «спільне благо», що є прямим перекладом.

Такі трансформації є виправданими, адже забезпечують збереження смислу, стилю та ідеологічної позиції автора у перекладі.

Цікавий приклад метафоричної мови Г. Уеллса є в наступному реченні.

ВТ: *“We cannot compromise with these **vestiges of the ancient order** and be faithful servants of the new”* — [Wells 1933, c. 196]

ПТ: *«Ми не можемо йти на компроміс з цими **пережитками старого порядку** та бути вірними слугами нового»*.

В буквальному перекладі “vestige” означає «найменша частка» [CEUD], яке зазнало перекладацької трансформації – смислового розвитку - із врахуванням контекстуального значення слова і було перекладене як «пережиток». “Ancient” передано як «старий», що є контекстуальною заміною слів «античний», «стародавній», «старовинний» [CEUD]. Завдяки такій передачі задуму автора згладжується пафосність тону, проте ця стилістична нейтралізація необхідна для адаптації метафори для сприйняття українським читачем та досягнення адекватності перекладу.

Ще один приклад метафори знайдено в наступному реченні.

ВТ: *"**Whatever** we retain **of them will come back to life and grow again**"* — [Wells 1933, c. 196]

ПТ: *«**Все**, що ми збережемо **з минулого, оживе і виросте знову**»*.

Це речення має контекстуальний зв’язок з попереднім, де йшлося про «пережитки старого ладу». Тому для зрозумілості змісту та його гармонічного звучання узагальнений займенник "of them" в перекладі конкретизовано як «минуле».

“Will come back to life and grow again” - метафора оживлення, «рослинного» росту ідей та їх носіїв, які повинні були залишитись у минулому. У відтворенні українською мовою вона передана буквально: «оживе та виросте знову" — український та англійські варіанти подібні за змістом, мають схожу метафоричну структуру, але «виросте» буквально малює процес фізичного зростання, і менше асоціюється з абстрактним «поширенням впливу», як в англійському grow again.

Сильне метафоричне висловлювання в стилі Уеллса:

ВТ: *“It is no good* ***to operate for cancer*** *unless the* ***whole growth is removed****”*. [Wells 1933, c. 196]

ПТ: *«Не варто* ***лікувати рак, якщо не видалити всю пухлину****»*.

Цією метафорою автор натякає на «соціальну хворобу» і дає пораду як цієї хвороби позбутися.

Фраза “It is no good” у дослівному перекладі означає «це – не добре», що звучить не природно. Тому стійкий вираз “no good” контекстуально змінено на «не варто». “Operate” - «діяти», «працювати» [CEUD] в результаті смислового розвитку передано як «лікувати». Буквально слово “growth” означає «збільшення», «новоутворення» [CEUD]. В перекладі українською було вибрано варіантний відповідник «новоутворення». Такі трансформації дозволили зберегти метафоричність образу, адаптувавши його до цільової мови без стилістичних втрат.

Дві наступні метафори несуть в собі ту саму думку: від усіх решток минулого, усіх його символів потрібно рішуче позбавитись.

ВТ: *“****Leave a crown*** *about and presently you will find it being worn by someone resolved to be a king”.* [Wells 1933, c. 196]

ПТ: *«****Залишіть корону*** *— і скоро знайдеться той, хто вирішить стати королем»*.

Це прямий або дослівний переклад, завдяки якому досягнута точність в передачі смислів оригінального тексту, його ідеологічне забарвлення і одночасно адекватність для сприйняття українською аудиторією.

ВТ: *“Wave a flag and **it will wrap about you**”* — [Wells 1933, с. 197]

ПТ: *«Помахай прапором, і **він обгорне тебе**»* - також дослівний переклад, при якому зміст – якщо ти запускаєш певну дію, то це має свої наслідки, які непередбачувано охоплюють тебе. Метафоричність при цьому не втрачено: твої дії можуть мати більший вплив або повернутися до тебе. Такий переклад зберігає авторський стиль та смисл, закладений у вираз - якщо не відмовитись від символу, ідеологія поглине тебе.

Біблійну метафору спостерігаємо в на ступному реченні.

ВТ: *“You have not yet completed your escape to the Open Conspiracy from **the cities of the plain...**”* — [Wells 1933, с. 197]

ПТ: *«Ти ще не завершив свою втечу до Відкритої Змови з **міст рівнини...».***

“The Open Conspiracy” – Відкрита або прозора змова чи рух, що має на меті змінити світову політику чи суспільство.

Вираз «міста рівнини» - це алюзія до біблейських міст Содома та Гоморри, які знаходились у долині річки Йордан. [International Standard Bible Encyclopedia].

У біблійному сюжеті “міста рівнини” - це група міст, насамперед Содом і Гоморра, розташованих в рівнинній місцевості на території, яка зараз називається Мертвим морем, і які були знищені Богом через їхню крайню гріховність. У книзі Буття у Главі 13 ця місцевість названа Йорданською рівниною. [Бібілія. Книга буття, Глава 13].

Міста рівнини – це посилання на дещо дуже гріховне та аморальне, зрозуміле всьому християнському світові. Тому для досягнення адекватності перекладу на українську доречно використати прямий переклад, який зберігає біблійний контекст з алюзією на міста Содом і Гоморру.

ВТ*: “But what will begin as **adult propaganda** must pass into a **kultur-kampf** to win our **educational machinery** from reaction and the conservation of **outworn ideas** and attitudes to the cause of world reconstruction”* – [Wells 1933, с. 201]

ПТ: *«Але те, що почнеться як **пропаганда для дорослих**, має перетворитись на **культурну боротьбу** за те, щоб звільнити нашу **освітню систему** від реакційності та консерватизму **застарілих ідей** та поглядів та поставити на службу справі перебудови світу».*

Понятійна метафора “adult propaganda” – «пропаганда для дорослих». Іменники “adult” – «дорослий» та “propaganda” – «пропаганда» [CEUD] через прямий переклад відтворені в український мові, що дозволяє зберегти головний посил метафори: це боротьба за свідомість, де ідеї – це зброя, а поле бою – дорослі люди, яких важче переконати, ніж дітей та підлітків.

“Kultur-kampf” – з німецької «культурна боротьба», «зіткнення культур» [CEUD] є метафорою, яка описує ідеологічну боротьбу або культурний конфлікт. Вона відсилає до конкретної історичної події (культурної боротьби в Німеччині в XIX столітті). Як і у випадку вище, прямий переклад зберігає ідеологічне та культурне навантаження метафори і звучить природно в українській мові.

“Educational machinery” – «освітня система» - метафора, яка вказує на систему освіти як на механізм, який може бути змінений у боротьбі з реакційними ідеями. “Educational” – «освітній» перекладено буквально; а от “machinery” – «машина», «апарат» [CEUD] в перекладі українською звучить як «система» - це приклад контекстуальної заміни, завдяки якому метафора звучить українською органічно.

“Outworn ideas” - «застарілі ідеї». “Outworn” – «зношені», [CEUD], що часто сприймається як фізичний знос. Це також є контекстуальною заміною, завдяки якій підібрано більш адекватне за смислом слово – «застарілі».

Підсумовуючи, відначимо, що переклад метафор у творі “The Open Conspiracy” вимагає інтерпретації смислів**,** а не просто лексичного відповідника, збереження риторичного навантаження**,** врахування ідеологічної функції тексту, і часто — культурної адаптації**.** Це приклад соціально-політичної сатири**,** де метафори служать інструментом викриття й деміфологізації офіційних наративів.

2.4 Особливості відтворення епітетів

Епітет є найбільш поширеним літературним прийомом, який зустрічається у даному творі, тому варто приділити йому увагу.

У першому ж реченні першої глави помічаємо перший приклад.

ВТ: *"**immense** changes"* [Wells 1933, с. 15]

ПТ: *«**величезні** зміни»*.

За допомогою епітету "immense" («неосяжний», «величезний» [CEUD]) підкреслюється масштаб змін, який вражає уяву. Для природного звучання в цільовій мові вибрано варіантний відповідник «величезний», який дозволяє передати емоційний заряд, вкладений у вислів автором.

Також і наступний епітет створює відчуття захоплення.

ВТ: *"There have been no **overwhelming** outbreaks of volcanic violence"* [Wells 1933, с. 15]

ПТ: *«Не було жодних **вражаючих** виверженьвулканів»*.

Епітет "overwhelming" («переважаючий», може також означати «величезний», «нездоланий», «незлічений» [CEUD]). В український передано словом «вражаючий», яке не є варіантним відповідником. Смисловий розвиток в даному випадку необхідна міра, щоб передати могутність глобальних трансформацій.

ВТ: *"Improved transport was only one of a number of **portentous consequences** of that conquest…"* [Wells 1933, с. 19]

ПТ: *«Покращення транспорту було лише одним з **зловісних наслідків** цього завоювання»*.

Прямий переклад слова "portent" – «ознака», «передвістя» "portentous" - «віщий»; "consequence"- «наслідок», «висновок» [CEUD]. Але, зважаючи на контекст та загальний намір автора зобразити швидкі та повсюдні зміни як велику загрозу, яка постала перед цивілізацією, епітет «знаменне», у відтворенні українською набуває негативного забарвлення та перекладений як

«зловісне», тобто контекстуально змінено. «Зловісні наслідки» звучить органічно, передаючи відчуття тривоги та напруження, яке намагався створити Г. Уеллс.

Ще один епітет, який додає фарб до картини, що малює Г. Уеллс.

ВТ:*"There is a sense of* ***profound*** *instability about these achievements of our race"* [Wells 1933, c. 23]

ПТ: *«Є відчуття* ***глибокої*** *нестабільності від цих досягнень нашої раси».*

Лексема "profound" перекладена буквально – глибокий. Але саме цей підхід дозволив у повній мірі передати те зростаюче почуття тривожності, що проходить через увесь твір.

Виразний епітет є і в наступному реченні.

ВТ: *"... and has acquired weapons of a* ***stupendous*** *cruelty and destructiveness"* [Wells 1933, c. 26].

ПТ: *«…здобула зброю* ***неймовірної*** *жорстокості та руйнівної сили».*

Переклад "stupendous" через прикметник «неймовірний» є прикладом вибору еквівалентного за емоціональним напруженням та стилем варіантного відповідника, завдяки якому досягнуто адекватність перекладу.

Низку епітетів знайдено в такому вислові.

ВТ:*"…our everyday life, our eating and drinking and clothing and housing and going about, is also* ***cramped, thwarted****, and* ***impoverished****…"* [Wells 1933, c. 28].

ПТ: «наше повсякденне життя, їжа та напої, одяг, житло і пересування також ***тісне, ускладнене*** *та* ***збідніле****…».*

В картині, яку малює Уеллс, ми часто зустрічаємо протиставлення «старого» та «нового» світових порядків. Для опису першого автор вибирає слова з негативною конотацією, такі як "cramped" («тісний»), "thwarted" («розладнувати», «руйнувати», «перешкоджати», "impoverished" («збіднілий» [CEUD]). Переклад перших двох епітетів – калька, останній у прямому перекладі звучав би трохи неприродньо, тому його контекстуально замінено

на слово «ускладнений». Унаслідок проведених трансформацій переклад є адекватним.

Читаючи твір, натрапляємо на такі епітети.

ВТ: *"Our lives are **dull** and **stupid** and **not good** enough"* [Wells 1933, с. 31]

ПТ: *«Наше життя **нудне** та **безглузде** та геть **нікчемне»**.*

Знов, як і у прикладах вище, Г. Уеллс за допомогою епітетів малює похмуру картину того світу, який, як він сподівається, зникне завдяки Відкритій змові. Слова "dull" («тупий», «нездатний», «нудний»), "stupid" («безглуздий») та "not good" («нехороший», недобрий») подібні за сенсом. Для адекватного відтворення емоційного тону та імпліцитного значення виразу для "dull" обрано варіантний відповідник «нудний», "stupid" перекладено буквально як «безглуздий», а "not good" змінено на контекстуально доречне слово «нікчемне».

Через кілька сторінок автор знову атакує інституції старого світового порядку, використовуючи для цього епітети.

ВТ: *"A great part of our affairs, social, political, intellectual, is in a **perplexing** and **dangerous** state"* [Wells 1933, с. 38]

ПТ: *«Значна частина наших соціальних, політичних та інтелектуальних справ перебуває у **безвихідному** та **небезпечному** стані»*.

Слова "perplex" («ставити в безвихідь», «спантеличувати» [CEUD]); "dangerous" («небезпечний») перекладені буквально, бо саме цей підхід якнайкраще передає емоційний зміст оригіналу.

Цікавий епітет з негативною конотацією міститься у виразі

ВТ: *"**slovenly** use of words"* [Wells 1933, с. 38]

ПТ: *«**недбале** ставлення до слів»*.

Словникове значення слова "slovenly" - «неохайно», «недбало» дуже влучно передає відношення автора до культури мовлення. У перекладі використано варіантний відповідник «недбалий», що у мові перекладу звучить більш природно, ніж пряме значення.

Яскравий негативний образ створюють епітети

ВТ: *"**crippled** and **deaf** and **blind** minds"* [Wells 1933, c. 42]

ПТ: *«покалічені, глухі та сліпі уми».*

Зображення інтелектуальної сліпоти, глухоти передається через прямий переклад слів "cripple" – «калічити», "deaf" - «глухі» ,"blind" – «сліпі». В українській це звучить зрозуміло та невимушено.

Трагізм ситуації передано наступним епітетом.

ВТ: *"**disastrous** waste of life"* [Wells 1933, c. 43]

ПТ: *«**згубна** втрата життя».*

Термін "disastrous" передано як «згубний», що є дослівним перекладом. Це виправдано з точки зору збереження смислу катастрофічної і безповоротної втрати, який автор вкладав в нього. Такий переклад відповідає емоційному забарвленню оригіналу та є зрозумілим українській аудиторії.

Негативна емоційна оцінка освіти міститься у наступному виразі.

ВТ: *"The new world demands new schools, therefore, to give everyone a sound and thorough mental training and equip everyone with clear ideas about history, about life, and about political and economic relationships instead of the **rubbishy head-content** at present prevalent"* [Wells 1933, c. 53]

ПТ: *«Новий світ потребує нових шкіл, які спроможні дати ґрунтовну розумову підготовку та надати кожному ясні уявлення про історію, життя, політичні та економічні відносини замість **нісенітниці**, яка панує зараз».*

Слово "rubbish", яке дослівно перекладається як «мотлох», підкреслює низьку якість знань, що надаються традиційною освітою. В перекладі українською вжито слово «нісенітниця», що також означає мотлох, але ментального порядку. Знайдене в результаті смислового розвитку слово чітко і ємно передає ідею, вкладену у вираз автором, а в цільовій мові звучить органічно.

Епітет для опису спотвореної релігії є у наступному виразі.

ВТ: *"**poor** travesty of religion"* [Wells 1933, c. 70]

ПТ: *«**жалюгідна** пародія на релігію».*

Образливі слова “poor” («бідний», «незаможний», «жалюгідний», “travesty” – «пародія» » [CEUD]) - яскрава демонстрація ставлення автора до інституту релігії. Використовуючи епітети, він чітко і болісно б’є по цілях. Для збереження емоційного запалу виразу в українському перекладі епітет “poor” передано варіантним відповідником «жалюгідний». В результаті проведених трансформацій суть виразу передана точно і адекватно.

Наступні епітети підкреслюють масштаби викликів, які виникають у сучасному світі.

ВТ: *“**Unprecedented** possibilities, **mighty** problems, we realize, confront mankind to-day”* [Wells 1933, c. 72]

ПТ: *«Небачені можливості, **величезні** проблеми, як ми розуміємо, стають перед людством сьогодні».*

Лексема “unprecedented” - в прямому перекладі «безпрецедентний» - є транскрибуванням з морфологічною адаптацією, що в українській мові звучить нарочито та не природно. «Небачені» як контекстуальна заміна відповідає нормам цільової мови, хоча трохи знижує експресію мови оригіналу, але зберігає смисл та забезпечує адекватність перекладу.

Для перекладу епітету “mighty” («могутній», «величезний») вибрано варіантний відповідник «величезний», який зберігає емоційність вихідного тексту та доповнює загальну картину тектонічних трансформацій світу, що малює автор.

А ось як за допомогою епітетів Герберт Уеллс зображує спокій та безтурботність.

ВТ: *“**serene** and **prayerful** moods”* [Wells 1933, c. 72]

ПТ: *«**спокійний** і **молитовний** настрій».*

В перекладі українською прикметник “serene” позначає «спокійний», «тихий», іменник “prayer” – «молитва», звідси “prayerful” – «сповнений молитви», «молитовний». Прямий переклад повністю відтворює емоційний настрій та стилістику оригіналу. Отриманий переклад є адекватним та таким, що відповідає нормам цільової мови.

Приклад іншого використання епітетів.

ВТ: *"The modern religious life, like all forms of religious life, must needs have its own* ***subtle*** *and* ***deep*** *inner activities"* [Wells 1933, с. 72]

ПТ: *«Сучасне релігійне життя, як і всі форми релігійного життя, безперечно має власну* ***тонку*** *і* ***глибоку*** *внутрішню діяльність».*

Прикметник "subtle" («тонкий, «ледь відчутний» [CEUD]) та "deep" («глибокий») створюють настрій глибокої духовної рефлексії. На відміну від промовистих епітетів, що нам зустрілись раніше, ці спокійні. У перекладі українською вибрані перші словникові значення обох слів, що зберегло авторський задум.

Не менш виразні епітети, помічені в наступному реченні.

ВТ: *"We have to make an end to war, and to make an end to war we must be cosmopolitan in our politics. It is impossible for any* ***clear-headed*** *person to suppose that the ever more* ***destructive stupidities*** *of war can be eliminated from human affairs until some common political control dominates the earth…"* [Wells 1933, с. 75]

ПТ: *«Ми повинні покласти край війні, і щоб покласти край війні, ми повинні бути космополітичними в своїй політиці. Кожній* ***розсудливій*** *людині зрозуміло, що* ***руйнівні дурості*** *війни неможливо подолати без панування на землі спільного політичного контролю».*

Прикметник "clear-headed" (від слів "clear" – «ясний», «чистий» та "head" - «голова» - разом означає «ясний розумом») для контекстуальної точності перекладено як «розсудливий».

Словосполучення "destructive stupidities" перекладено дослівно як «руйнівні дурості» що повністю зберігає емоційне забарвлення епітету.

Такі перекладацькі трансформації роблять переклад адекватним та легким для сприйняття цільовою аудиторією.

Незвичний епітет використано автором для опису урядів.

ВТ: *"They do not see a way of escape from the* ***patchwork*** *of governments that grips them and divides mankind"* [Wells 1933, с. 82]

ПТ: *«Вони не бачать шляху втечі від **клаптичних** урядів, які утримують їх та розділяють людство».*

Епітет “patchwork” («клаптикова ковдра», «зшитий з клаптиків» [CEUD]) позначає уряди, які ніби зшиті з клаптиків, фрагментовані. Дослівний переклад зберігає авторський задум та не потребує додаткової адаптації для сприйняття українським читачем.

Образне означення зустрілось у наступній фразі.

ВТ: *“A successful Open Conspiracy merely to seize governments and wield and retain world power would be at best only the **empty** frame of success”* [Wells 1933, с. 90]

ПТ: *«Успішна Відкрита Змова, що спрямована лише на захоплення урядів та володіння і утримання світової влади була б у кращому разі **порожньою** оболонкою успіху».*

Епітет “empty” відтворений в мові перекладу буквально як «порожній». Цей винахід Г. Уеллса вдало дозволяє підкреслити, що успіх без внутрішнього змісту – марний. І саме дослівний переклад точно передає авторській задум.

Яскравий емоційний образ створюють епітети в наступному реченні.

ВТ: *“it is necessary, at any cost—in delay, in loss of effective force, in strategic or tactical disadvantage—that the light of **free**, **abundant** criticism should play upon that direction”* [Wells 1933, с. 91]

ПТ: *«за будь-яких обставин – навіть якщо це означає затримку, послаблення дій чи стратегічні втрати – необхідно, щоб світло **вільної** та **щедрої** критики було пролито на цей напрямок»*

Для перекладу епітету “free” – «вільний» вибрано перший словниковий відповідник. А ось “abundant”, що в буквальному перекладі означає «рясний», [CEUD] контекстуально змінено на «щедрий», для природного та якісного звучання. Проведені перекладацькі трансформації зберігають емоційність першоджерела і роблять переклад адекватним.

ВТ: *"The Open Conspiracy against the traditional and now **cramping** and **dangerous** institutions of the world must be an Open Conspiracy and cannot remain righteous otherwise"* [Wells 1933, с. 92]

ПТ: *«Відкрита змова проти традиційних, але нині **сковуючих** та **загрозливих** інституцій, має залишатись Відкритою змовою – інакше вона не може бути праведною».*

Прикметники, які додають критичної тональності щодо інститутів, "cramping" («стискати», «зв'язувати»), "dangerous" («небезпечний») у перекладі українською змінені на більш гармонічні в даному контексті: сковуючі та загрозливі. Така заміна є вмотивованою з огляду на те, що отриманий текст зберігає емоціональне напруження оригіналу і відтворює всі необхідні нюанси в цільовій мові.

Не менш цікавим прикладом є й наступний.

ВТ: "*there was, as the end of the economic process, no practical alternative to a **multitudinous** equality at the level of **bare** subsistence"* [Wells 1933, с. 96]

ПТ: *«у фіналі економічного процесу не залишалося жодної практичної альтернативи **масовій** рівності на рівні **елементарного** існування».*

Прикметники, які роблять яскравим контраст – "multitudinous" – «різноманітний», «числений», «широкий» "bare" – «оголений», «голий» [OALDCE], «порожній» в перекладі контекстуально замінені: буквальний переклад «різноманітна рівність» звучить не природно у порівнянні з «масовою рівністю», а «голе існування» - з «елементарним існуванням».

ВТ: *"In a world so relieved, the production of **staple** necessities presents a series of problems altogether less distressful than those of the present scramble for possessions and self-indulgence on the part of the successful…"* [Wells 1933, с. 96]

ПТ: *«У такому звільненому від напруги світі виробництво предметів **першої** необхідності становить низку проблем, які є значно менш болісними, ніж нинішня гонитва за власністю та потурання примхам з боку успішних…»*

Епітет "staple" – «основний», «головний» + "necessity" - «необхідність», «настійна потреба» [CEUD] передано через вибір варіантного відповідника як

«предмети першої необхідності» що є чітко усталеним українським виразом. Це найбільш адекватний варіант, який до того ж звучить природно в українській мові і влучно передає контекст.

Принагідно зазначимо, що переклад епітетів – одних з найбільш виразних прийомів, які використовує автор - це творчий процес, який вимагає застосування різних перекладацьких підходів а також «сприйняття чужої культури» й адекватне її відтворення в мові перекладу.

2.5 Способи відтворення метонімії та синекдохи

Під час аналізу лінгвостилістичних особливостей твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy” було виявлено явища метонімії та синекдохи. Вже на початку твору, коли автор знайомить читача зі своєю персоною, з’являється перший приклад метонімії.

ВТ: *“**The University of London** intimated that I was a soundly educated young man by giving me a degree”* [Wells 1933, с. 39]

ПТ: *«**Лондонський університет** натякнув, що я був добре освіченим молодим чоловіком, надавши мені диплом».*

Звісно, написавши ці рядки, Г. Уеллс мав на увазі, що система освіти, яку уособлює Університет, підтвердила наявність знань Студента, надавши йому диплом, а не «поважна» будівля урочисто надала заслужену «грамоту». “The University of London” – власне ім’я – перекладено буквально як Лондонський Університет з морфологічною трансформацією: іменник Лондон у відтворенні українською звучить як Лондонський для адаптації до норм цільової мови.

Наступний приклад, на який хотілося звернути увагу.

ВТ: “***schools, colleges**, and machinery of formal education”* [Wells 1933, с. 52]

ПТ: *«**школи, коледжі** та структури формальної освіти».*

Школи, коледжі -– вжито не буквально, а як уособлення всієї традиційної освітньої системи. Адекватність відтворення в цільовій мові досягнута завдяки дослівному перекладу, який дозволяє зберегти ідеї оригіналу та форми їх втілення.

Наступний приклад метонімії стосується духовної сфери.

ВТ: *"What is called in the phraseology of certain religions "conviction of sin" and "the flight from the* ***City of Destruction****" are familiar instances of this reference of the self-centred individual and the current social life to something far better than either the one or the other".* [Wells 1933, с. 57]

ПТ: *«Те, що в релігії отримало назву «переконання у гріху» та «втеча з* ***Міста Руйнування****» є знайомими прикладами звернення егоцентричної особистості та сучасного соціального життя до чогось набагато кращого, ніж будь-що з них».*

"City of Destruction*"* - не якесь окреме місце, це - ідея гріховної моралі. В українській мові «Місто Руйнування» несе той самий смисл і сприймається так само, не потребуючи адаптації. Саме через дослівний переклад суть задуму передається повною мірою, без переобтяження зайвими словами.

Наступним прикладом метонімії є:

ВТ: *"****The human spirit*** *has learnt love, devotion, obedience and humility in relation to other personalities…"* [Wells 1933, с. 64]

ПТ: *«****Людський дух*** *навчився любові, відданості, покорі, смиренню у відношенні до інших…».*

"The human spirit" – «людський дух» - це в даному контексті вся людська природа, а не дух чи душа буквально. Для людей, що думають та говорять українською, це – зрозумілий символ. Тому для відтворення українською вибір дослівного перекладу є доречним.

Одразу два приклади метонімії зустрічаємо в наступних реченнях:

ВТ: *"****The histories and symbols*** *that served our fathers encumber and divide us.* ***Sacraments and rituals*** *harbour disputes and waste our scanty emotions"* [Wells 1933, с. 69]

ПТ: *«**Історії та символи**, що служили нашим батькам, обтяжують та розділяють нас. **Таїнства та ритуали** сприяють суперечкам та марнують наші мізерні емоції».*

*“*The histories and symbols” - «історії та символи» в даному контексті уособлюють весь культурний багаж, що передавався від батьків нащадкам; а *“*sacraments and rituals” – «таїнства та ритуали» - не лише конкретні дії, а й емоційні та культурні переживання, пов’язані з ними.

Обидва словосполучення відтворені дослівно, оскільки такий підхід передає не лише зміст, а й цілі культурні та соціальні явища, які зображує автор.

Наступний приклад спостерігаємо в уривку:

ВТ: *“**the religious community** nursed the sick, fed the hungry”* [Wells 1933, с. 73]

ПТ: *«**релігійна громада** доглядала хворих та годувала голодних».*

“The religious community” – це метонімія, що позначає інститут церкви або до діячів релігії. Такі поняття, як “religious” – «релігійний», *“*community” – «община», «громада» [CEUD] є широковідомими і не потребують адаптації в міжкультурному контексті. Тому для досягнення адекватного перекладу обрано стратегію калькування.

Цікавий приклад метаморфної метонімії спостерігаємо в наступному реченні.

ВТ: *“the **opium** of the peoples”* [Wells 1933, с. 77]

ПТ: *«**опіум** народів».*

У цьому виразі лексема «опіум» функціонує переважно як метафора, переносячи властивості наркотику (знеболення, створення ілюзорного комфорту) на соціальну роль релігії. Водночас вона має метонімічну основу, оскільки ще від XIX століття слово “opium” позначало спосіб втечі від реальності, тобто не конкретну речовину, а ширшу категорію явищ — усього, що тимчасово знижує рівень свідомості. Це приклад того, як «метонімія може

стати підгрунтям метафори, або метаморфною», про що говорилось в теоретичній частині роботи.

Технічно слово “opium” – «опіум» [CEUD] зазнає перекладацької трансформації – транслітерації. Фактично ж отриманий внаслідок перекладу вислів «опіум народів» має афористичне наповнення, що за Марксом означає ілюзорне релігійне вчення. Такий переклад є семантично доречним і адекватним.

Ще один приклад спостерігається в наступному реченні.

ВТ: *“And controlling them in the sense that **science** and man's realization and control of his powers and possibilities continually increase”* [Wells 1933, с. 81].

ПТ: *«І контролює їх у тому сенсі, що **наука** та усвідомлення людиною своїх сил та можливостей та контроль над ними постійно зростають».*

Тут *“*science*”* («наука») вживається метонімічно, тому що в цьому контексті позначає не конкретну дисципліну, а є абстрактним поняттям, що охоплює весь процес наукових досягнень, ідеї та відкриття. Тобто, слово «наука» використовується для відображення суміжних реальностей, зокрема, розвитку людських сил та можливостей. Фразу перекладено буквально з метою адекватного відтворення ідей та стилістики оригіналу.

Цікавий приклад синекдохічної метонімії знаходимо в наступному уривку.

ВТ: *“A **president** or **king** who does his appointed work well and righteously is entitled to as much subservience as a **bricklayer** who does his work well and righteously and to no more…”* [Wells 1933, с. 82]

ПТ*: «**Президент** чи **король**, які сумлінно та справедливо виконують свої обов'язки, заслуговують на таку ж слухняність, як і **муляр**, який сумлінно та справедливо виконує свою роботу — і не більше*».

Слова “president”, “king”, “bricklayer” («президент», «король», «муляр») [CEUD] у цьому контексті перекладені буквально. Проте фактично вони функціонують як метонімія, адже перед нами не конкретні особи, а титули, ролі. Представники певних соціальних груп. Відбувається перенесення

значення – від індивідуального титулу до соціальної функції чи класу. З іншого боку, ці постаті можуть розглядатися і як частина більшого цілого - владної інституції чи робітничого класу. Тому таке вживання цих слів можна охарактеризувати як представницька метонімія. Дослівний переклад і у цьому випадку найкраще передає авторський задум та риторичний ефект.

Ще один випадок вживання метонімічного слова знайдено в наступному реченні.

ВТ: *"Manifestly the supreme direction of the complex of human economic activities in such a world must centre upon* ***a bureau*** *of information and advice, which will take account of all the resources of the planet, estimate current needs, apportion productive activities and control distribution"* [Wells 1933, с. 103]

ПТ: *«Очевидно, що найвищий рівень управління всією сукупністю людської економічної діяльності в такому світі має бути зосереджений у* ***бюро*** *планетарної інформації та стратегічних рішень, яке враховуватиме всі ресурси планети, оцінюватиме поточні потреби, розподілятиме виробничу діяльність та контролюватиме розподіл».*

"A bureau" («бюро», «конторка» [OALDCE]) в контексті ідей, викладених у Маніфесті виступає уособленням концепції світової координації даних - уявним інтелектуальним центром, що «знає все» і керує всім. Таким чином, назва установи вжита замість системи, або групи людей, які здійснюють управління, тобто реалізовано метонімічний перенос. Транскрибування як перекладацька трансформація є доречним, оскільки такий підхід зберігає образ глобального управління без втрати авторської стилістики при міжкультурному перенесенні.

Іще приклад ілюструється в наступному реченні.

ВТ: *"But much vaster masses of* ***the rank and file*** *of humanity are accustomed to inferiority and dispossession"* [Wells 1933, с. 121]

ПТ: *«Але* ***рядові*** *маси людства звикли до підпорядкування та позбавлення прав власності».*

“Rank and file of humanity” Це усталений англійський вираз — ідіома військового походження. “rank” – «звання», «чин», «шеренга»; “file” – шеренга», «ряд» [CEUD]. В буквальному перекладі — «ряди та звання», тобто звичайні солдати, на відміну від офіцерів. В переносному значенні вислів означає пересічних членів суспільства, протиставлених еліті чи інтелектуальній верхівці. Г. Уеллс, використовуючи ідіому «ряди солдатів» переносить характеристику ієрархії з військового контексту на соціальний. Для збереження авторського стилю та відповідності нормам української мови вираз повністю трансформовано, що забезпечило семантичну і стилістичну адекватність перекладу.

Метонімічний ряд міститься в наступному реченні.

ВТ: *“The world commonweal will need its own scientific methods of protection so long as there are people running about the planet with* ***flags and uniforms and weapons****, offering violence to their fellow men and interfering with the free movements of commodities in the name of national sovereignty”* [Wells 1933, с. 126].

ПТ: *«Поки по планеті бігають люди* ***з прапорами в уніформі та зі зброєю****, вчиняючи насильство над своїми ближніми та перешкоджаючи вільному руху товарів в ім’я національного суверенітету, світовій спільноті будуть необхідні власні наукові методи захисту».*

Слова “flags”, “uniforms”, “weapons” в цій фразі несуть не буквальне, а метонімічне значення, позначаючи державу, армію, мілітаризм, націоналізм.

Обрана стратегія дослівного перекладу є доцільною, що є найкращим способом відтворити в цільовій мові їх символічність та образність.

Метонімію знайдено й в наступному реченні.

ВТ: *“The* ***schoolmaster*** *tends, therefore, to accept and standardize and stereotype, even in the living, progressive fields of science and philosophy”* [Wells 1933, с. 147]

ПТ: *«**Вчитель** схильний, отже, приймати, стандартизувати та узагальнювати навіть у живих, прогресивних сферах науки та філософії»*

Лексема “schoolmaster”- («шкільний вчитель») [CEUD] функціонує як метонімія для позначення системи освіти загалом через її представників. Дослівний переклад цього слова є найдоцільнішим для адекватного відтворення метонімічного задуму Г. Уеллса та звучить природно в українській мові.

Ще один приклад наведено в наступному реченні.

ВТ: *“The social life has imitated the preparation for the **Court** without any political justification”* [Wells 1933, с. 152]

ПТ*: «Суспільне життя перейняло манеру **придворного існування** без жодного політичного сенсу».*

У класичній англійській мові the *“*Court*”* – («суд», «майданчик», «королівський двір», «палац» [CEUD]) позначає королівський двір - місце, де зосереджене життя монарха, його оточення, етикет, церемонії, придворна культура. У наведеному вислові відбувається перенесення назви місця або установи на коло людей і тип поведінки, тобто, реалізується метонімія (місце → соціальна група). Уеллс критикує соціальну мімікрію, коли що суспільне життя наслідує зовнішню форму придворного етикету, показної вишуканості, ієрархічності, без реального політичного змісту. Для збереження ідейно - смислового навантаження лексему *“*Court*”* піддано лексичній трансформації - смисловому розвитку (*«*придворне існування*»*), що дало змогу адекватно передати метонімічний задум автора.

Наступне речення також містить приклад метонімії.

ВТ: *“The spirit of the **plantation** broods over all these lands”*[Wells 1933, с. 179] ПТ: *«Над усіма цими землями витає дух **плантації**»*

У прямому значенні “plantation” («насадження», «плантація» [CEUD]) позначає велике господарство, засноване на рабській чи найманій праці, характерне для колоніальних економік. У переносному ж – соціально-

економічну систему та менталітет панування і підлеглості, що залишають слід у культурі навіть після зникнення самої рабовласницької структури.

У цьому вислові слово “plantation” функціонує метонімічно, стискаючи всю історію колоніалізму, расизму та експлуатації в яскравий образ «духу плантації», який продовжує «вітати» над сучасним світом. Відбувається перенесення назви матеріального явища (місця, економічної одиниці) → на абстрактну соціальну структуру.

Збереження метонімічності лексеми “plantation” при перекладі українською забезпечно через вибір варіантного відповідника «плантація», який адекватно відтворює як змістовий, так і смисловий рівень образу.

Зразки метонімії знаходимо в уривку:

ВТ: *“…and took over the traditions of **Tsarism** as Christianity lost the world when it went to **Rome** and took over the traditions of **Caesar**”* [Wells 1933, с. 174]

ПТ: *«...і перейняла традиції царату, як християнство втратило духовну суть, як у Римі перейняло імперські традиції Цезаря».*

Лексеми “Tsarism*”* («царизм»), *“*Rome” («Рим») та “Caesar” («Цезар» [CEUD]) позначають не лише місто чи історичну постать, а й символи імперської влади та автократії і функціонують як метонімії, що узагальнюють історичні системи влади та політичні моделі, перенесені на культурно-ідеологічний рівень. Переклад через транскрипцію (з морфологічною адаптацією: “Tsar*”* - «цар» + “ism*”* у випадку “Tsarism” та транскрипцію через історично усталений еквівалент у випадках “Caesar” “Rome”) зберігає метонімічну природу висловлювання, відтворюючи його ідеологічну насиченість та паралель між релігією та авторитаризмом.

Метонімія присутня також у наступному реченні.

ВТ: “*Keep the name and image of a **god** without a distinct museum label and sooner or later you will discover a worshipper on his knees to it and be lucky not to find a human sacrifice upon the **altar**”* [Wells 1933, с. 196]

ПТ*: «Залиш ім'я та образ божества без чіткого музейного підпису — і рано чи пізно знайдеться той, хто впаде перед ним на коліна».*

Лексеми “god” – («Бог»), “altar” – («вівтар»), «жертовник» [CEUD] вжиті метонімічно замість позначення конкретних об’єктів вони репрезентують релігійну систему, вірування або ідеологію загалом. Тобто символ (ім'я+образ) → цілісна релігійна ідея. У цьому випадку реалізується метонімічний тип «символ замість явища», де зовнішній знак (ім’я чи образ божества) уособлює цілісну релігійну ідею. Збереження метонімічної образності забезпечене в перекладі через пряме відтворення лексем українським відповідникам.

Ще один приклад можна побачити в наступному реченні.

ВТ: *“The ends of **Big Business** must carry **Big Business** into the Open Conspiracy just as surely as every other creative and broadly organizing movement is carried”* [Wells 1933, c. 243]

ПТ: *«Цілі **Великого Бізнесу** неминуче приведуть його до Відкритої змови — так само, як до неї приєднуються всі інші масштабні, креативні організаційні рухи».*

Словосполучення “Big Business” у перекладі збережено майже буквально, частково із транскрипційним елементом, (“big” – «великий» “business” – «справа» «бізнес» [CEUD]) що дозволяє зберегти авторську риторику та забезпечити органічне звучання в мові перекладу. Однак в контексті ідей, розвинутих Гербертом Уеллсом, це словосполучення має не буквальне значення. Воно позначає абстрактне поняття, що репрезентує людей, компанії, корпорації, які є частиною великого капіталу та мають вплив у глобальній економіці.

Так само фраза «цілі великого бізнесу» стосується не кінця його існування, а цілей, інтересів чи результатів діяльності великого бізнесу. Це твердження також містить елемент персоніфікації: великий бізнес представлений як дієздатна істота, яку можна «втягнути» у «Відкриту змову», тобто в ідеологічний чи політичний рух, типовий прийом у риториці політичної філософії, запропонованої Уеллсом.

Разом з метонімією Г. Уеллс активно використовує синекдоху, її різновид. Приклад синекдохи надано в наступному реченні.

ВТ: *"It is the crowning absurdity in the world to-day that these institutions should go through a solemn parade of preparing the new generation for life and that then, afterwards, a minority of their* ***victims****, finding this preparation has left them almost totally unprepared"* [Wells 1933, с. 52]

ПТ: *«Найвища абсурдність у сучасному світі це те, що установи урочисто імітують підготовку нового покоління до життя, а в результаті невелика частина їх* ***жертв*** *усвідомлює, що ця підготовка залишила їх повністю непідготовленими».*

Слово "victims" є прикладом синекдохи типу «частина – за ціле». У цьому контексті слово «жертви» представляє частину покоління, що пройшло через стару систему освіти. При перекладі на українську було обрано перший словниковий відповідник «жертва» ("victim" – «жертва» [CEUD]), що дозволило зберегти іронію, закладену автором, та забезпечити адекватність перекладу.

Ілюстрацію синекдохи знайдені в наступному фрагменті.

ВТ: *"We cease to think of mortifying or exalting or perfecting ourselves and seek to lose ourselves in a* ***greater life****. We think less and less of "conquering" self and more and more of escaping from self. If we attempt to perfect ourselves in any respect it is only as a soldier sharpens and polishes an essential* ***weapon****"* [Wells 1933, с. 71].

ПТ: *«Ми перестаємо думати про приниження, піднесення чи вдосконалення себе, а натомість прагнемо розчинитися у* ***«більшому» житті****. Ми все менше думаємо про «перемогу над собою» і все більше про втечу від себе. Якщо ми намагаємося вдосконалити себе якимось чином, то лише так, як солдат гострить і полірує необхідну* ***зброю****».*

Словосполучення "greater life" буквально перекладається як «більше життя» [CEUD]. У «картині світу» Г. Уеллса «більше життя» - це грандіозні плани, високі цілі та прагнення, що виходять за межі індивідуального: колективна справа, національна ідея, людство загалом. Таким чином, «велике життя» постає як синекдоха типу «частина замість цілого». Прямий переклад

доречний з точки зору органічності звучання в українській мові та точності передачі ідей, викладених в маніфесті.

Слово “weapon” («зброя» [CEUD]) в цьому контексті виступає як частина, що символізує ціле: зовнішній інструмент солдата репрезентує внутрішню сутність людини. Таким чином, самовдосконалення постає не як шлях до особистої цінності, а як підготовка себе до певної функціональної ролі. Це приклад синекдохи «частина за ціле»: «зброя» втілює людину як засіб, а не як мету. Передача авторської ідеї в українському перекладі здійснена через дослівне відтворення оригінального образу.

Цікавий приклад синекдохи міститься в наступному уривку, який наведено повністю для точного розуміння тропу.

ВТ: *“More and more people are coming to realize that such an order is a material possibility. And with the realization that this is a material possibility, we can no longer be content with a field of "good deeds" and right action restricted to palliative and consolatory activities. Such things are merely "first aid." The* ***religious mind*** *grows bolder than it has ever been before. It pushes through the curtain it once imagined was a barrier”* [Wells 1933, с. 74].

ПТ: *Все більше людей усвідомлює, що такий порядок — цілком реальна матеріальна можливість. І разом із цим усвідомленням ми більше не можемо задовольнятися “добродійністю” та правильними вчинками, обмеженими паліативною чи втішною функцією. Усе це — лише “перша допомога”.* ***Релігійна свідомість*** *сьогодні сміливіша, ніж будь-коли раніше. Вона проривається крізь завісу, яку ще донедавна вважала нездоланною*.

Слово «розум» в цьому контексті слід розглядати як частину особистості (ментальну чи інтелектуальну сферу), що представляє цілу людину або групу людей з релігійним світоглядом. У цьому випадку маємо справу з синекдохою типу «частина замість цілого»: “mind” як частина (розум), представляє людину загалом або навіть усіх носіїв релігійного світогляду.

Слово “mind” у буквальному перекладі означає «розум», проте для забезпечення адекватного перекладу, точнішого відтворення авторського

задуму та дотримання норм української мови обрано варіантний відповідник «свідомість».

Наступний приклад синекдохи.

ВТ: *"The **voice** will cease to be a suitable vehicle"* [Wells 1933, с. 82]

ПТ: *«**Голос** вже не буде дієвим засобом».*

Лексема "voice" («голос» [CEUD]) вживається у значенні усного або парламентського способу прийняття рішень і позначає спосіб управління, виступаючи як синекдоха (частина – замість цілого). Поняття «голос» у значенні «голосування», «прийняття рішення», «управління» не потребують адаптації і зрозумілі українському читачеві. Тому найкращим способом відтворення значення та суті виразу є дослівний переклад.

Наступний випадок синекдохи – в цій іронічній фразі.

ВТ: *"They are merely **the figure heads**"* [Wells 1933, с. 81]

ПТ: ***«**Вони - лише **весільні генерали».***

Вираз "the figure heads" дослівно перекладається як «фігурні голови» ("figure" – «фігура», "head" – «голова» [CEUD]).

Одночасно це - ідіома, що має значення «номінальна фігура». Для збереження іронічного стилю автора в перекладі українською ідіому відтворено як «весільний генерал». Вираз "the figure heads" - синекдоха (за принципом частина замість цілого), в якому голова – це частина тіла для зображення символічного правителя без впливу.

Цікавий вираз, насичений синекдохами, знайдено в середині твору.

ВТ: *"**the world of market and newspaper, seed-time and harvest, births, deaths, jails, hospitals, riots, barracks and army manoeuvres, false prophets and royal processions, games and shows, fire, storm, pestilence, earthquake, war**"* [Wells 1933, с. 133]

ПТ: ***«світ ринків і газет, сівби та жнив, народжень і смертей, в'язниць, лікарень, бунтів, казарм і військових маневрів, лжепророків і королівських процесій, ігор і видовищ, пожежі, бурі, чуми, землетрусу та війни»**.*

В цьому уривку конкретні явища та події вжиті для позначення більш широких кіл життя:

- “the world of market and newspaper” в перекладі українською «світ ринків і газет» несе смисл економічного та інформаційного життя;
- “seed-time and harvest” – «сівби та урожаю» - співвідноситься з колом сільського господарства, життєвого циклу взагалі;
- “births, deaths” – «народжень і смертей» - являє собою процес життя, коло буття;
- “jails, hospitals” – «в'язниць, лікарень» - репрезентує соціальні інститути;
- “riots, barracks and army manoeuvres” – «бунтів, казарм і військових маневрів» представляє насильство та війну;
- “false prophets and royal processions” - «лжепророків і королівських процесій» уособлює релігійне і політичне лицемірство;
- “games and shows” – «ігор і видовищ» - масову культуру і розваги;
- “fire, storm, pestilence, earthquake, war” – «пожежі, бурі, чуми, землетрусу та війни» - катастрофи та біди людства

Завдяки дослівному перекладу синекдоху відтворено у цільовій мові, що дозволило передати не тільки «букву», але й «дух», закладений в неї автором.

Приклад синекдохи міститься в наступному реченні.

ВТ: *“In India **the Briton** is a ruler as firm and self-assured and uncreative as **the Roman**”* [Wells 1933, с. 176]

ПТ: *«В Індії **британець** — правитель такий же жорсткий, самовпевнений і позбавлений уяви, як і **римлянин**».*

Слова *“*the Briton*”*, “the Roman” («британець», «римлянин») вжиті не буквально, адже мова не йде про одного британця або римлянина. Вони уособлюють колоніальну адміністрацію і тому виступають синекдохами. Дослівний переклад забезпечує адекватне відтворення мови оригіналу.

Таким чином, виконаний аналіз доводить, що метонімія та синекдоха відіграють важливу роль у формуванні стилістики тексту та зображенні

глибинних смислів. Через застосування різних стратегій перекладу (дослівний переклад - 76%, транскрибування - 10%, смисловий розвиток - 5%, вибір варіантного відповідника - 5%, транслітерація – 2% та цілісне перетворювання висловлювання – 2%) стало можливим максимально точно передати культурні, соціально-політичні контексти, а також зберегти емоційну напруженість оригіналу.

ВИСНОВКИ

Твір Герберта Уеллса “The Open Conspiracy” належить до числа маловідомих і недостатньо вивчених у літературознавчих та лінгвістичних дослідженнях, що робить його цікавим об’єктом для аналізу, зокрема в контексті лінгвостилістичних особливостей. Якісно новим стало звернення до жанру маніфесту, який як соціокультурне явище з’являється в періоди суспільно-політичної нестабільності та змін існуючих канонів в усіх рівнях світогляду та навіть людського існування як такого.

В результаті дослідження було сформовано власний погляд на твір “The Open Conspiracy” як футуристичний політичний трактат із рисами маніфесту та утопії. З’ясовано, що його жанр — публіцистика з елементами соціальної філософії та доведено, що ключовими лінгвостилістичними рисами твору є використання абстрактної лексики, логічних структур, модальних формул та риторичних прийомів. Доведено, що лінгвостилістична специфіка «The Open Conspiracy» полягає в поєднанні раціонального стилю науково-публіцистичного дискурсу з риторикою маніфесту.

В роботі були детально проаналізовані найбільш частотні лінгвостилістичні особливості – епітет, метафора, метонімія та синекдоха.

Аналіз перекладацьких стратегій демонструє, що для адекватного відтворення смислових та емоційних нюансів оригінального тексту найефективнішими є дослівний переклад, вибір варіантного відповідника та смисловий розвиток, оскільки вони дозволяють зберегти авторську інтенцію та атмосферу твору.

Водночас, проведена робота дозволяє зробити висновок, що переклад маніфесту – не механічне перенесення слів з першоджерела в українську мову, а творчий процес, який вимагає застосування різних перекладацьких підходів а також «сприйняття чужої культури» й адекватне її відтворення в мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навчальний посібник. Київ: Академія, 2011. 336 с.

2.Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця, 2010. 231 с.

3.Бик І. С. Основи перекладу для студентів факультетів міжнародних відносин. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 287 с.

4.Будний В. Літературний маніфест як програмний документ покоління: жанрова структура, різновиди й функції. *Вісник Львівського університету*. Сер. Філологічна. 2018. Вип. 67. Ч. 1. С. 13-27. URL: https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/8973/8946 (дата звернення: 25.10.2025)

5.Велівченко В. О. Експлікація емоцій мовця в англійськомовному емотивному дискурсі. *Вісник ХНУ*. 2010. № 930. С. 97-103.

6.Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова Книга. 2013. 248 с.

7.Гудманян А. Р., Сітко А. В., Єнчева Р. Р. Основи перекладознавства. Навчальне видання. Вінниця: Нова книга, 2020. 352 с.

8.Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів. Видавництво при Львівському Державному університеті. 1989. 216 с.

9.Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів української літератури англійською мовою. Львів.

Видавництво при Львівському Державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа». 1983. 174 с.

10. Іваніна Т. В. Теорія та практика перекладу: навчальний посібник для студентів четвертого курсу всіх форм навчання спеціальності «Мова та література». Запоріжжя. 2010. 32 с.

11. Кам'янець К. Феномен літературного маніфесту в західноєвропейському культурному контексті початку XX століття. *Іноземна філологія*. 2017. Вип. 130. С. 167–175. URL:https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreighnphilology/article/view/1511 (дата звернення: 25.10.2025)

12. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. 2004. 560 с.

13. Кияк Т. Р. А. М. Науменко, О. Д. Огуй. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". 2008. 543 с.

14. Коваль І. В. Перекладознавство: теорія і практика. Львів : ЛНУ. 2015. 320 с.

15. Козак Т.Б. Адекватність та еквівалентність перекладу. *Наукові записки.* Серія філологічна. 2012. Вип. 25. с. 56-57. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12156/1/Адекватність%20та%20еквівалентність%20перекладу.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

16. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. Навчальний посібник. Київ. Юніверс. 2003. 280 с.

17. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця. 2003. 448 с.

18. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту. Навчальний посібник. Київ. 2008. 423 с.

19. Кравець Л.В. Динаміка метафори в українській поезії XX ст. К. : ВЦ "Академія". 2012. 416 с.

20. Кравець Л.В. Метафора та метонімія – два центри тропеїчної системи. *Культура слова*. Т. 55, 2000. с. 30-36 URL: http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine (дата звернення: 25.10.2025)

21. Куліш Ю. Ю. Місце літературного маніфесту у XXI столітті. *Наукові записки НаУКМА*. Літературознавство. 2022. Т. 3. С. 42-48. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a434c01-7215-4ae1-a7b6-b1aec1fb105d/content (дата звернення: 25.10.2025)

22. Максімов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання. Київ. 2006. 157 с.

23. Марінетті Ф.Т. Маніфест футуризму. 1909. *Всесвіт. Український журнал іноземної літератури*. URL: https://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/639/41 (дата звернення: 25.10.2025)

24. Маркс К. Твори. Том 1. Харків, 1933. с. 391.

25. Мунтян О.О. Епітетна конструкція як лінгвостилістична категорія. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»* 2023. October 6. Valencia. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24818/3/Тези.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

26. Некряч Т.Є., Чала Ю.П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів. Вінниця: Нова книга. 2008. 200 с.

27. Нетреба М.М. Стилістичні особливості публіцистичних текстів. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 22. С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_22_3 (дата звернення: 25.10.2025)

28. Павліченко Л. Лінгвостилістичний аналіз та його місце серед методів дослідження художнього твору. *«Молодий вчений»*. No 4.1 (104.1). квітень 2022 р. с. 52- 55 URL: https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4312 (дата звернення: 25.10.2025)

29. Рудь О.М. Складні прикметники поетичної мови XX століття: монографія. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 248 с.

30. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К. 2008. 711 с.

31. Сіняговська І.Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мови. Кривий Ріг. 2018. 60 с.

32. Сітко А.В., Струк І.В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. Sciences of Europe. Т. 1 вип. 10, 2016. 7 с. URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/89807559/286614990-libre.pdf?16 (дата звернення: 25.10.2025)

33. Теорія і практика перекладу: курс лекцій з дисципліни для студентів денної форми навчання напряму підготовки Філологія (англійська). / укл.: В.І. Гарапко. Мукачево : МДУ, 2017. 38 с. URL: http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/620/1/Harapko%20V.I.%20Teoriya%20i%20praktyka%20perekladu.pdf (дата звернення: 09.11.2025)

34. Фінкель О.М. Теорія й практика перекладу. Х.: ДВУ, 1929. 168 с.

35. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ: Либідь. 2007. 247 с.

36. Черемська О.С. Стилістична термінологія у працях мовознавців Харківської філологічної школи 20-30 рр. XX ст. *Культура слова* №97. 2022. С. 141- 151. URL: https://iul- nasu.org.ua/wp- content/uploads/2023/05/14_ks_97.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

37. Amidon S. R. Manifestoes: A Study in Genre. Open Access Dissertations. University of Rhode Island. 2003. URL: https://digitalcommons.uri.edu/oa_diss/682 (дата звернення: 25.10.2025)

38. Baxter S. H. G. Wells's The War of the Worlds as a Controlling Metaphor for the Twentieth Century. *The Wellsian: The Journal of the H. G. Wells Society*. Vol. 32. 2009. с. 3-16. URL: https://thewellsian.awh.durham.ac.uk/ojs/index.php/Wellsian/article/view/2 (дата звернення: 25.10.2025)

39. Breton A. Manifestoes of Surrealism: University of Michigan Press. 1969. 304 p.

40. Ball H. Dada Manifesto. 1916. URL: https://en.wikisource.org/wiki/Dada_Manifesto_(1916,_Hugo_Ball)

41. Fang H. A Corpus-based Analysis of The Time Machine: From the Perspective of Literary Stylistics. *International Journal of Linguistics, Literature & Translation*. Vol. 6. Issue 2. February 2023. с. 9-14. URL: https://www.researchgate.net/publication/368230159 (дата звернення: 25.10.2025)

42. Hardy S. A Story of Days to Come: H.G. Wells and the Language of Science Fiction. *Language and Literature.* 2003. Vol. 12. Issue 3: p.199–212. URL: https://doi.org/10.1177/09639470030123002 (дата звернення: 25.10.2025)

43. Hardy S. H.G. Wells and language: thesis for the degree of Doctor of Philosophy of the University of Leicester. July 1991. 305 с. URL: https://figshare.le.ac.uk/articles/thesis/H_G_Wells_and_language_/10188695?file=18359516 (дата звернення: 25.10.2025)

44. Lodge D. The modes of modern writing: metaphor, metonymy and the typology of modern literature. London. 1977. 369 p. URL: https://dokumen.pub/the-modes-of-modern-writing-metaphor-metonymy-and-the-typology-of-modern-literature-9781474244213-9781474244244-9781474244237.html (дата звернення: 25.10.2025)

45. Medvedeva L.M. English grammar in proverbs, sayings, idioms and quotations. Kiev 1990. 239 с.

46. Murphy R. English Grammar in Use. Cambridge: Cambridge University Press., 1998. 379 p.

47. Nesterenko N., Lysenko K. A Course in Interpreting and Translation: посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга. 2006. 248 с.

48. Posthumanism and The Role of Technology: Between Myth and Metaphor in H.G. Wells' Dystopian Novel The Time Machine./ H. Bashota and others. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*. 2022. No. 2. Vol. 8 с. 8-21. URL: http://dx.doi.org/10.32601/ejal.911558 (дата звернення: 25.10.2025)

49. The complete works of Aristotle. The revised Oxford translation./ edited by J. Barnes. Vol. 2. Bollingen series LXXI. Princeton university press. Copyright 1984 by The Jowett Copyright Trustees. URL:

https://homepages.hass.rpi.edu/ruiz/AdvancedIntegratedArts/ReadingsAIA/Aristotle%20Poetics.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

50. Van den Broeck R. The limits of translatability exemplified by metaphor translation. *Poetics Today. Translation Theory and Intercultural Relations.* 1981. Vol. 2, № 4. P. 73– 87. URL: https://www.yumpu.com/en/document/read/21605605/the- limits- of- translatability- exemplified- by- metaphor- translation- (дата звернення: 25.10.2025)

51. Yefimov L.P., Yasinetskaya E.A. Practical stylistics of English. Vinnytsia: Nova Kniha Publishiers, 2011. 240 c. URL: https://books.google.com.ua/books?id=5LS4CgAAQBAJ&printsec=copyright&hl=ru#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 25.10.2025)

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

52. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев.-- 2-ге вид., випр. К.: Т-во "Знання", КОО, 2005. 1056 с.

53. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина 1: Граматичні труднощі . Флоренція ; Страсбург ; Гранада ; Київ: Tempus. 1997. 317 с.

54. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

55. A Dictionary of Stylistics https://poga.com.ng/wp-content/uploads/2023/09/A-Dictionary-of-Stylistics-PDFDrive-.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

56. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL: https://archive.org/details/velykyislovnyk/page/644/mode/1up (дата звернення: 25.10.2025)

57. International Standard Bible Encyclopedia[i]. URL: www-biblestudytools-com (дата звернення: 25.10.2025)

58. (CEUD) Cambridge English-Ukrainian Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-ukrainian (дата звернення: 25.10.2025)

59. Longman Dictionary of English Idioms. Harlow & London: Longman Group Ltd.. 1979. 387 pp.

60. Longman Essential Idioms in English by Robert J. Dixson. Prentice Hall Regents. Englewood Cliffs, New Jersey. URL: https://abiiid.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/06/essential-idioms-in-english-phrasal-verbs-and-collocations.pdf (дата звернення: 25.10.2025)

61. Oxford advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University Press, 2000. 1539 p.

62. Webster's Third New International Dictionary: The Definitive Merriam-Webster Unabridged Dictionary of the English Language. Springfield: Merriam-Webster INC., Publishers, 1986. 576 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО **МАТЕРІАЛУ**

63. H. G. Wells. The Open Conspiracy. 1933. Copyright. Read Books Ltd. 2016.

ДОДАТОК А

Лінгвістичні явища у творі Г. Уеллса “The Open Conspiracy”: метафори, епітети, метонімії та синекдохи у перекладі.

№	лінгвостилістичне явище (назва)	оригінал	переклад	спосіб перекладу
Приклади перекладу метафор в цільовому тексті “The Open Conspiracy”				
1	Метафора	**germ** of reality [Wells 1933, с. 24]	**зернятко** правди	смисловий розвиток
2	Метафора	**stiffen up in a wooden** obedient **way** [Wells 1933, с. 26]	**дерев'яно застигати** у покірності	контекстуальна заміна
3	Метафора	**gramophone politicians** [Wells 1933, с. 27]	**грамофонні політики**	дослівний переклад
4	Метафора	great **swarms of us** [Wells 1933, с. 28]	величезні **зграї людей**	контекстуальна заміна
5	Метафора	**the economic machine creaks** [Wells 1933, с. 28]	**економічна машина скрипить**	дослівний переклад
6	Метафора	**a blind alley** [Wells 1933, с. 41]	**глухий кут**	контекстуальна заміна

7	Метафора	**In the teeth of manifest hostility** [Wells 1933, с. 53]	**всупереч її явній ворожості**	цілісне перетворення висловлювання
8	Метафора	**dawns** [Wells 1933, с. 52].	**постає**	смисловий розвиток
9	Метафора	**lurked the seeds** [Wells 1933, с. 60].	**таїлося насіння**	конкретизація
10	Метафора	**bundle of negations** [Wells 1933, с. 63]	**зв'язка заперечень**	калькування
11	Метафора	**to strip religion** [Wells 1933, с. 69]	**очистити релігію**	смисловий розвиток
12	Метафора	**it pushes through the curtain** [Wells 1933, с. 74]	**пробивається крізь завісу**	смисловий розвиток
13	Метафора	**drag upon the wheels of progress** [Wells 1933, с. 149]	**гальмує колеса прогресу**	конкретизація
14	Метафора	a **mapped-out** world of behaviour [Wells 1933, с. 151]	**чітко визначений** стиль життя	смисловий розвиток

15	Метафора	**sinking vessel** [Wells 1933, с. 165]	**корабель, що тоне**	прямий переклад
16	Метафора	**brotherhood of world rulers** [Wells 1933, с. 165]	**братство світових правителів**	дослівний переклад
17	Метафора	**enterprise is starved** [Wells 1933, с. 169]	**ініціативність стримується**	смисловий розвиток
18	Метафора	**have been pickled in the preservative** [Wells 1933, с. 176]	**замаринували в консерванті**	дослівний переклад
19	Метафора	**the warning voice** [Wells 1933, с. 191]	**попереджувальний голос**	дослівний переклад
20	Метафора	**robs our activities of assurance** [Wells 1933, с. 191]	**позбавляє нашу діяльність впевненості**	вибір варіантного відповідника
21	Метафора	**trivial world** [Wells 1933, с. 193]	**банальності світу**	дослівний переклад
22	Метафора	**heavy flesh** [Wells 1933, с. 193]	**важка плоть**	дослівний переклад

23	Метафора	**active and militant devil** [Wells 1933, с. 193]	**активний і войовничий диявол**	дослівний переклад
24	Метафора	**pranced a soldier** [Wells 1933, с. 194]	**грає роль солдата**	контекстуальна заміна
25	Метафора	**the brilliant pretensions** [Wells 1933, с. 194]	**оманливий блиск**	контекстуальна заміна
26	Метафора	in reality and **fancy** [Wells 1933, с. 194]	в реальності, то у своїй **уяві**	варіантний відповідник
27	Метафора	**flags, empire, patriotism, and aggression** [Wells 1933, с. 194]	**прапорів, імперії, патріотизму й агресії**	дослівний переклад
28	Метафора	can have their **“wars”** [Wells 1933, с. 195]	мати свої **«війни»**	дослівний переклад
29	Метафора	their **heroisms** [Wells 1933, с. 195]	**героїчні вчинки**	дослівний переклад з додаванням уточнюючого слова

30	Метафора	their **desperate mischiefs** [Wells 1933, с. 195]	**безрозсудні витівки**	варіантний відповідник
31	Метафора	get that **Napoleonic feeling** [Wells 1933, с. 195]	**відчувати себе Наполеонами**	контекстуальна заміна
32	Метафора	**noxious parasites** [Wells 1933, с. 195]	**шкідливі паразити**	дослівний переклад
33	Метафора	**upon the nascent world commonweal** [Wells 1933, с. 195]	**на тлі новонародженого світового спільного блага**	дослівний переклад
34	Метафора	**vestiges** of the ancient order [Wells 1933, с. 196]	**пережитки** старого порядку	контекстуальна заміна
35	Метафора	**will come back to life and grow again** [Wells 1933, с. 196]	**оживе і виросте знову**	дослівний переклад
36	Метафора	it is no good to **operate for cancer** [Wells 1933, с. 196]	не можна **лікувати рак**	смисловий розвиток

37		unless the **whole growth** is removed [Wells 1933, с. 196]	якщо не видалити **всю пухлину**	варіантний відповідник
38	Метафора	**leave a crown about** [Wells 1933, с. 196]	**залишити корону**	дослівний переклад
39	Метафора	**it will wrap about you** [Wells 1933, с. 197]	**він обгорне тебе**	дослівний переклад
40	Метафора	from the **cities of the plain...** [Wells 1933, с. 197]	з **міст рівнини...**	дослівний переклад
41	Метафора	**adult propaganda** [Wells 1933, с. 201]	**пропаганда для дорослих**	дослівний переклад
42	Метафора	**kultur-kampf** [Wells 1933, с. 201]	**культурна боротьба**	дослівний переклад
43	Метафора	**educational machinery** [Wells 1933, с. 201]	**освітня машина**	контекстуальна заміна
44	Метафора	**outworn ideas** [Wells 1933, с. 201]	**застарілі ідеї**	контекстуальна заміна
Приклади перекладу епітетів в цільовому тексті “The Open Conspiracy”				

45	Епітет	**immense** changes [Wells 1933, с. 15]	**величезні** зміни	варіантний відповідник
46	Епітет	There have been no **overwhelming** outbreaks of volcanic violence [Wells 1933, с. 15]	Не було жодних **вражаючих** вивержень вулканів.	смисловий розвиток
47	Епітет	of **portentous** consequences [Wells 1933, с. 19]	з **зловісних наслідків**	контекстуальна заміна
48	Епітет	a sense of **profound** instability [Wells 1933, с. 23]	відчуття **глибокої** нестабільності	дослівний переклад
49	Епітет	a **stupendous** cruelty [Wells 1933, с. 26]	**неймовірна** жорстокість	варіантний відповідник
50	Епітет	**Cramped** [Wells 1933, с. 28]	**тісне**	дослівний переклад
51	Епітет	**thwarted** [Wells 1933, с. 28]	**ускладнене**	дослівний переклад
52	Епітет	and **impoverished**… [Wells 1933, с. 28]	та **збідніле**…	контекстуальна заміна

53	Епітет	Our lives are **dull** [Wells 1933, с. 31]	Наше життя **нудне** та	варіантний відповідник
54	Епітет	**stupid** and **not good** enough" [Wells 1933, с. 31]	**безглузде**	дослівний переклад
55	Епітет	**not good** enough [Wells 1933, с. 31]	геть **нікчемне**	контекстуальна заміна
56	Епітет	**perplexing** [Wells 1933, с. 38]	**безвихідний**	дослівний переклад
57	Епітет	**dangerous** [Wells 1933, с. 38]	**небезпечний**	дослівний переклад
58	Епітет	**slovenly** use of words [Wells 1933, с. 38]	**недбале** ставлення до слів	варіантний відповідник
59	Епітет	**crippled** [Wells 1933, с. 42]	покалічені	дослівний переклад
60	Епітет	**deaf** [Wells 1933, с. 42]	глухі	дослівний переклад
61	Епітет	**blind** minds [Wells 1933, с. 42]	**сліпі** уми	дослівний переклад
62	Епітет	**disastrous** waste of life" [Wells 1933, с. 43]	**згубна** втрата життя	дослівний переклад

63	Епітет	the **rubbishy head-content** [Wells 1933, с. 53]	**нісенітниця**	смисловий розвиток
64	Епітет	**poor** travesty of religion" [Wells 1933, с. 70]	**жалюгідна** пародія на релігію	варіантний відповідник
65	Епітет	**mighty** problems [Wells 1933, с. 72]	**величезні** проблеми	варіантний відповідник
66	Епітет	**serene** and **prayerful** moods [Wells 1933, с. 72]	**спокійний** і **молитовний** настрій	дослівний переклад
67	Епітет	must needs have its own **subtle** and… [Wells 1933, с. 72]	безперечно має власну **тонку** і	дослівний переклад
68	Епітет	**…deep** inner activities [Wells 1933, с. 72]	**глибоку** внутрішню діяльність	дослівний переклад
69	Епітет	**clear-headed** person [Wells 1933, с. 75]	**розсудливій** людині	контекстуальна заміна
70	Епітет	**destructive stupidities** [Wells 1933, с. 75]	**руйнівні дурості**	дослівний переклад
71	Епітет	the **patchwork** of governments	**клаптичних** урядів	дослівний переклад

		[Wells 1933, с. 82]		
72	Епітет	the **empty** frame of success [Wells 1933, с. 90]	**порожньою** оболонкою успіху	дослівний переклад
73	Епітет	light of **free** … [Wells 1933, с. 91]	світло **вільної…**	дослівний переклад;
74	Епітет	**abundant** criticism [Wells 1933, с. 91]	**щедрої** критики	контекстуальна заміна
75	Епітет	now **cramping** and… [Wells 1933, с. 92]	нині **сковуючих** та	контекстуальна заміна;
76	Епітет	**dangerous** institutions [Wells 1933, с. 92]	**загрозливих** інституцій,	дослівний переклад
77	Епітет	a **multitudinous** equality [Wells 1933, с. 96]	**масовій** рівності	контекстуальна заміна
78	Епітет	at the level of **bare** subsistence [Wells 1933, с. 96]	на рівні **елементарного** існування	контекстуальна заміна
79	Епітет	the production of **staple** necessities [Wells 1933, с. 96]	предметів **першої** необхідності	варіантний відповідник

Приклади перекладу метонімії в цільовому тексті “The Open Conspiracy”				
80	Метонімія	**The University of London** [Wells 1933, с. 39]	**Лондонський університет**	дослівний переклад
81	Метонімія	**schools, colleges,** and machinery of formal education [Wells 1933, с. 52]	**школи, коледжі** та структури формальної освіти	дослівний переклад
82	Метонімія	the **City of Destruction** [Wells 1933, с. 57]	**Місто Руйнування**	дослівний переклад
83	Метонімія	**the religious community** [Wells 1933, с. 73]	**релігійна громада**	дослівний переклад
84	Метонімія	**The human spirit** [Wells 1933, с. 64]	**Людський дух**	дослівний переклад
85	Метонімія	**The histories and symbols** [Wells 1933, с. 69]	**Історії та символи**	дослівний переклад
86	Метонімія	**sacraments and rituals** [Wells 1933, с. 69]	**таїнства та ритуали**	дослівний переклад

87	Метонімія	the **opium** of the peoples [Wells 1933, с. 77]	опіум народів	Транслітерації
88	Метонімія	**science** and man's realization… [Wells 1933, с. 81]	**наука** та усвідомлення людиною…	дослівний переклад
89	Метонімія	A **president**… [Wells 1933, с. 82]	**Президент** чи…	дослівний переклад
90	Метонімія	or **king** who does his appointed work well and righteously… [Wells 1933, с. 82]	**король**, які сумлінно та справедливо виконують свої обов'язки…	дослівний переклад
91	Метонімія	a **bricklayer** who does his work [Wells 1933, с. 82]	**муляр**, який виконує свою роботу	дослівний переклад
92	Метонімія	**a bureau** of information and advice [Wells 1933, с. 103]	**бюро** планетарної інформації та стратегічних рішень	Транскрибування
93	Метонімія	**the rank and file** of humanity [Wells 1933, с. 121]	**рядові** маси людства	смисловий розвиток

94	Метонімія	people …with **flags and…** [Wells 1933, с. 126]	люди **з прапорами**	дослівний переклад
95	Метонімія	**…uniforms,** [Wells 1933, с. 126]	в **уніформі,**	дослівний переклад
96	Метонімія	**…and weapons**,	**та зі зброєю**	дослівний переклад
97	Метонімія	The **schoolmaster** tends …[Wells 1933, с. 147]	**Вчитель** схильний…	дослівний переклад
98	Метонімія	the **Court** [Wells 1933, с. 152]	**придворне існування**	смисловий розвиток
99	Метонімія	The spirit of the **plantation** [Wells 1933, с. 179]	дух **плантації**	варіантний відповідник
100	Метонімія	... the traditions of **Tsarism** [Wells 1933, с. 174]	... традиції **царизму**	Транскрипція з морфологічною адаптацією
101	Метонімія	Christianity lost the world when it went to **Rome** [Wells 1933, с. 174]	християнство втратило духовну суть, коли у **Римі**	транскрипція через історично усталений еквівалент

102	Метонімія	and took over the traditions of **Caesar** [Wells 1933, с. 174]	перейняло імперські традиції **Цезаря**	транскрипція через історично усталений еквівалент
103	Метонімія	Keep the name and image of a **god**… [Wells 1933, с. 196]	Залиш ім'я та образ **божества** …	дослівний переклад
104	Метонімія	The ends of **Big Business**… [Wells 1933, с. 243]	Цілі **Великого Бізнесу**…	дослівний переклад
Приклади перекладу синекдохи в цільовому тексті “The Open Conspiracy”				
105	Синекдоха	… a minority of their **victims** [Wells 1933, с. 52]	**…**невелика частина їх **жертв**	дослівний переклад
106	Синекдоха	a **greater life** [Wells 1933, с. 71]	у **«більшому» житті**	дослівний переклад
107	Синекдоха	as a soldier sharpens and polishes an essential **weapon** [Wells 1933, с. 71]	як солдат гострить і полірує необхідну **зброю**	дослівний переклад

108	Синекдоха	the **religious mind** grows bolder... [Wells 1933, с. 74]	**релігійна свідомість** сьогодні сміливіша…	варіантний відповідник
109	Синекдоха	Can **religion**, or can it not… [Wells 1933, с. 77]	Може чи ні **релігія** о…	дослівний переклад
110	Синекдоха	the **voice** will cease to be a suitable vehicle [Wells 1933, с. 82]	**голос** вже не буде дієвим засобом	дослівний переклад
111	Синекдоха	**the figure heads** [Wells 1933, с. 81]	**весільні генерали**	цілісне перетворення висловлювання
112	Синекдоха	**the world of market and newspaper** [Wells 1933, с. 133]	**світ ринків і газет**	дослівний переклад
113	Синекдоха	**seed-time and harvest** [Wells 1933, с. 133]	**сівби та жнив**	дослівний переклад
114	Синекдоха	**births, deaths** [Wells 1933, с. 133]	**народжень і смертей**	дослівний переклад

115	Синекдоха	**jails, hospitals** [Wells 1933, с. 133]	**в'язниць, лікарень**	дослівний переклад
116	Синекдоха	**riots, barracks and army manoeuvres** [Wells 1933, с. 133]	**бунтів, казарм і військових маневрів**	дослівний переклад
117	Синекдоха	**false prophets and royal processions** [Wells 1933, с. 133]	**лжепророків і королівських процесій**	дослівний переклад
118	Синекдоха	**games and shows** [Wells 1933, с. 133]	**ігор і видовищ**	дослівний переклад
119	Синекдоха	**fire, storm, pestilence, earthquake, war** [Wells 1933, с. 133]	**пожежі, бурі, чуми, землетрусу та війни**	дослівний переклад
120	Синекдоха	In India the **Briton** is a ruler… [Wells 1933, с. 176]	В Індії **британець** — правитель…	дослівний переклад
121		as the **Roman** [Wells 1933, с. 176]	як і **римлянин**	дослівний переклад

SUMMARY

The presented research focuses on the analysis of the linguistic and stylistic features of H.G. Wells' work *The Open Conspiracy* and their reproduction in the Ukrainian translation. The object of the study is the stylistic and linguistic peculiarities of the original text, as well as the strategies and techniques employed in translating them into Ukrainian.

The main aim of the paper is to investigate the mechanisms of translating the linguistic and stylistic features of *The Open Conspiracy* into the Ukrainian language, paying particular attention to how metaphors, epithets, metonymy, synecdoche and other stylistic elements are transferred from the original to the translated version. To achieve this aim, the following objectives were set: a detailed analysis and systematization of the theoretical foundations of stylistics and translation studies; exploration of the key methods and strategies used in translating the stylistic features of manifestos, particularly those found in Wells` text; the identification and classification of translation techniques such as generalization, concretization, compensation and their role in preserving the stylistic integrity of the original work.

The study defines the concept of “linguistic stylistic reproduction” in translation and provides examples of how various stylistic devices (such as metaphors, epithets, metonymy, synecdoche) are adapted in the Ukrainian version. It demonstrates how translation decisions are shaped by both linguistic and cultural factors, as well as by the intent to maintain the original text's impact on the reader.

The scientific novelty of the research lies in the application of a stylistic approach to the analysis of H.G. Wells` work and its Ukrainian translation, considering the unique features of manifestos as a genre and the challenges of their translation.

***Keywords**: manifesto, linguistic stylistics, metaphors, epithets, metonymy, synecdoche.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Гапоненко Олена Геннадіївна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма переклад (англійський), адреса електронної пошти helenna.gaponenko@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лінгвостилістичні особливості твору Г. Уеллса “The Open Conspiracy” та їх відтворення у перекладі українською мовою» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 20.11.2025 Підпис О.Г. Гапоненко